

Lith.

138

m

10 MB
für seine Zeit ungewöhnlich: die offene Art n. rüftig
verf. Lith.

138 m

Ex donat. Molliana.

<36611990610010

<36611990610010

Bayer. Staatsbibliothek

D E
MINERALIVM
NATVRA IN VNIVERSVM

VBI PRÆSERTIM DE AQVA
Minerali Fontis Escarleiarum vul-
go Des Escharlis propè Montargiũ.
cuius vires in vsum medicum ex-
penduntur.

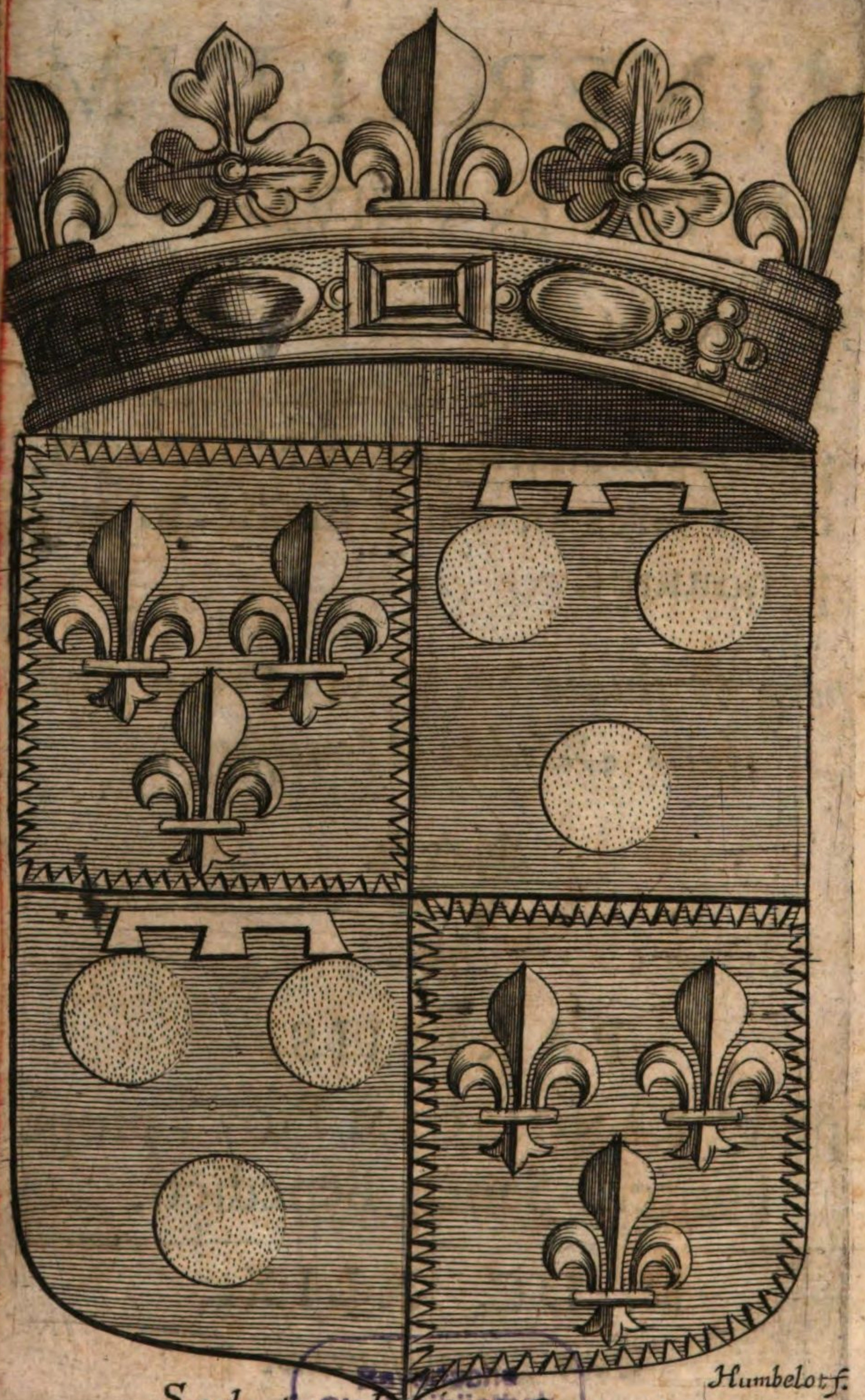
*Opera & studio M. PAULI DVBE' Do-
ctoris Medici Montisargi.*

PARISIIS,
Apud FRANCISCVM PIOT, propè
Fontem Sancti Benedicti.

M. DC. XLIX.

Cum Approbatione.

Sed tu domine usquequo?

Humbelot f.

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI LVDOVICO
DE COVRTENAY
DOMINO DE CHEVILLON
DE FRAVILLE &c.

Paulus Dubé Doctor Medicus
D. D. D.

VERERE equidem (Princeps
Illustrissime) tuæ dignitati aquæ mu-
nusculo litare , nisi ipsamet dignitas
munerisque levitas culpam omnem
amoveret : cum enim ultra vires no-
stras principis dignitas videatur ex-
petere , sit ut quod audeo & offero licet leviuscu-
lum tuæ ipsi dignitati me debere profitear. Illustris-
simo quondam principi simplicissima aqua gratum
fuit sacrificium , tibi mineralis denouetur quæ salu-
taris panaceæ instar multorum morborum eludic
impetus , sed eo præsertim celebranda quod con

inacem Illustrissima coniugis tuae affectum contra re-
media insultantem anno praterito me id ita spon-
dente non sine celeberrimorum medicorum Parisien-
sium consilio percuravit: haec enim lympba tibi vi-
cina tanquam nympba suo submissa Apollini di-
versos lustrat terrarum tractus ut reconditos natu-
ra thesauros tibi aperiat & mineralium spolia &
spiritus tibi velut tributarios offerat. Diu certe la-
tuit hominibus ignota, sed tuam tutelam nata fa-
liciter scaturit & tuis gaudet circumfusa liliis quae
istos olim defensores toti fere terrarum orbi desti-
narunt. Ex hac quippe liliata tua prosapia sanctos
habuit Hyerosolima Edessaes comites, generosissi-
mos Constantinopolis imperatores, illustres Ecclesia
praesules & Gallia nostra invictissimos principes qui
felici virtutis, nobilitatisque connubio se se spectan-
dos saeculis praebuerunt. Sed parum tibi foret (Prin-
ceps Illustrissime) horum gloriam admittere, nisi
emula virtute propriam tibi faceres, frustra que pris-
ca saecula horum nobis heroica gesta decantarent,
nisi gallia nostra eadem in te uno felicissime expe-
riretur, quae te miratur non minus eximia virtute
quam illustri origine dignissimum principem. Mihi
vero liceat in tanto nominis applausu auorum tuo-
rum estimationem in te perfectam sub gentilitia &
angusta tua corona observare, meque tuis iam liliis
devotissimum sincera mente animoque in aeternum
addicere. Vale.

CLARISSIMO VIRO D.
PAVLO DVBE
CELEBERRIMO DOCTORI
Medico, Deo & hominib. carissimo,
quæ sequuntur Epigrammata suo de
metallico Scarlæarum Fonte oppor-
tuna libro.

*In æternum amicissimæ gratissimæq; mētis
vinculū debet ac vouet D. S. M. B.*

AVTORIS PIETAS ET DOCTRINA.

HINC Pietas, illinc certo Doctrina duello,
Marte sibi gemino mutua bella gerunt.
Teque suum suprema petit Doctrina, suumque
Vult Pietas; gratus sœuit utrinque furor.
Nec tamen aut vincit Pietas, aut victa fatiscit,
Nec Doctrina cadit, nec superare valet.
Vtraque contendit, sed tendit nescia vinci;
Utraque contendit, vincere neutra potest.
Indice me verum vincent, vincentur & ambo,
Et Laurus merita cedit utrique simul.

*Sic Pietas feret alma suum, Doctrina suumque:
Sic Pius & pleno Numine Doctus ades.*

AVTORIS ELOQVENTIA.

*TESTIS ait Liber hic, Ciceronis es amulus alter:
Lactis ut imbre fluis, Paulus & alter eris.*

AVTORIS DIGNITAS.

*PRINCIPIS augusti quid regia Lilia queris?
Doctor, ut affectas Lilia, Regius es.*

SALVBRLTAS FONTIS QVEM
Autor suo libro commendat.

*ÆOLVS inuideat, Neptunius Arbiter obstet,
Tornaruant venti, spumet iniqua mare:
Sorbeat, eructetque salum tumefacta Charybdis,
Allatret inferso scylla timenda cane:
Fulguret atra polus, pontusque extrema minetur,
Obuia sit nocuis Syrtis hiulca vadis.
Omnibus iunilis, Ducete, tegne Auspice nostro;
Vita, salusque tuis tuta manebit Aquis.*

SCARLÆI FONTIS INVENTIO
& perennitas.

*QVAM benè conveniunt Natura, scientia! Fontem
Hæc dedit, illa dedit: nec sibi conveniunt.
Quæ peperit Fontem, solitis natura ruinis*

*Perdidit : at semper , quæ dedit , illa parit.
Ergo vive diu Fons , vive , scientia Pauli
Te parit , & sanas usque tuetur aquas.*

SCARLÆI FONTIS ÆTERNITAS.

*TEM PV Sedax rerum , tentas quem perdere ; nullas
Scarlæi Fontis nunc timet unda minas.*

*Hunc Liber æternus meliori sorte tuetur :
Numen & æternis præsidet Autor aquis.*

AVTORIS IN CORPORA ET animas virtus.

*LANGVIDA Fons sanat , Medicus languētia sanat
Corpora : sunt igitur Fons , Medicusque pares.
Fallor ego , Paulus stat Fonte salubrior : ille
Corpora sanat aquis , hic Pietate animas.*

AVTOR SIBI PROPRIA LAVS & gratia.

*QUALIS uterque manet qui languida corpora sanat
Potibus , & nostris fit medicina malis :
Talis uterque sui sit laus , sit gratia ; namque
Muneribus tantis gratia , laus minor est.*

AVCTOR, ILLVSTRIS ET sua & patriæ gloria.

ERGO, Poëta, sile tanti Doctoris honores ;

*Nomine laudatur nam satis ipse suo.
Quid? si virtutum celebres præconia; nonne
Tum sua, tum patriæ gloria tota micat?*

IN AVTOREM ÆTERNA BE-
neuolentia.

*PROSILIT ecce tuas mea mens sitibunda per undas:
Quærit at extinguere, dum fugit unda, sitis.
Unda licet fugiat, stabit fugiente, Clientis
Semper & in gelido Fonte calebit amor.*

IN AVTOREM REVERENTIA.

*DORMIT Musa Libri, sani Custodia Fontis:
Zoile, sinè legas, sinè lanère, tace.*

IN AVTORIS VOTVM

Illustrissimo, Augustissimoque
PRINCIPI LVDOVICO

DE COVRTENAY

D. DE CHEVILLON &c.

Meritũ regiæ sanctæque dignitatis ap-
cem stemmate gentilitio, D. S. M.
B. suus quondam Montis-Argi Con-
discipulus, semperque seruus hu-
millimus ominatur.

EPIGRAMMA.

REGIVS vt sanguis nascentia Lilia pingit,
Vive diu tanto sanguine nate Nepos.
Numinis vt candent celestia Lilia lacte;
Vive diu felix Nate future Diis.:

ALIVD.

AT si Lacte Deæ, crescunt si sanguine Regis
Lilia: Scarleo Fonte rigante virent.
Auspice vel Medico curat tua Lilia Chloris,

Stemmatis & paribus ludit in areolis.
Amulus alterius legis hæc tua Lilia, Princeps,
Quæ vonet his foliis obsequiosa manus.
Nil igitur metuas ingrata sorte procellas,
Numinis aut Regis spes tibi certa redit.

IN DVPLICEM FONTEM.

Alterum è Escarlæis, Alterum è
scriptis Scaturientem.

CVM Paule fonti nomen antiquo facis?

Fons alter e scriptis salit;

Qui dite passim nectaris riuo tumens,

Et auget, & sedat sitim.

Immerge Lymphis temet o lector nouis:

Utrosque fontes ebibe?

Sanabit ille Corpus agrotum, tuum

Sanabit iste spiritum.

Queres latentes forsitan tam grandium

Causas stupens effectuum?

Isto, tenebras ipsemet Phœbus fugat,

Illo, dolores subleuat.

B. DVME'E Z Presb. Ind.

IN FONTIS SCARLEI RESTAV-
ratorem.

EPIGRAMMA.

ACCEDANT uariis Languentia corpora morbis,
Difficiles morbos Scarlea Lymphafugat.

*Nec mirum si tot fuerit secreta per annos ;
Om nibus arcanum non dat Apollo suum.*

Stephan. Durand Pharmacopæus Montarg.

ILLVSTRI ADMODVM MEDICO

PAVLO DVBE

AVVNCVLO COLENDISSIMO

Paulus Fauchot Nepos humillimus gra-
tissimusque famulus hæc affectus &
officij monumenta consecrat.

EPIGRAMMA.

AST ego quæ referam grate munuscula mentis,
Ut simili venerer nomen honore tuum ?
Hæsitat ancipiti mihi mens distracta labore,
Quæque ferat nescit munera digna tuis.
Dona mihi desunt dum quæris, Auuncule dona ;
Nec quæ te deceat Musa Nepotis adest.
Ergo quid obiiciam tibi ? quæ te digna rependam,
Inclyta quem virtus, elogiumque beat ?
Hocce tuo supplex suspendam Anathema Libello,
Quod ferat obsequij signa probata mei.

DISTICHON.

MVNERA si desint, merito pro munere totum
Vt Seneca Eschinem, me rapis obsequio.

AVVNCVLI CVRA IN NEPOTEM.

EPIGRAMMA.

MORS ubi falce meos metit immatura parentes,
Protinus occurris factus amore Parens.

Musa sed ignotum si me spreuisset *Alumnus*,
Me prius agnoscis, *Doctor Apollo*, tuum.

O felix igitur *Natus*, quem tantus amore
Tu rediuvne Parens factus *Apollo* foves.

AVTORIS AMOR IN PATRIAM.

EPIGRAMMA.

Si corpus, si mens sitiât cui deficit imber;

Huc liquor optatus gratior amne fluit.

Vnde hæc vnda fluit? nec nube nec imbre, nec haustris.

Hanc Amor in Patriam Fonte scatente dedit.

EIVSDEM AMOR IN NEPOTEM.

DISTICHON.

ERGO perge novos latices effundere, donec

Vivit in extincto Patris amore *Nepos*.

PAVLVS FAVCHOT.

LECTORI BENEVOLO

Salutem.

OVVS licet antiquus fons mineralis tibi scaturit (lector Beneuole) quem prisca sæcula coluerant, nostrum neglexerat quamuis naturæ non sit spernendum munus quæ sub aquæ non ingratae specie tam multa sine sumptibus commoda exhibet quæ vix ex aliis multis arte sedula paratis remediis posses depromere: Sed vt eius natura magis innotescat quatuor tractatus libellus hic tibi suppeditat. Primus naturam mineralium in vniuersum vbi eorum causas, generationis locum, cæterasque qualitates nõ sine exquisitis obseruationibus me-

dicis explicat. Secundus mineralium
in aquis virtutes detegit, vbi præ-
fertim de fonte minerali Escarleia-
rum vulgo Des Escharlis cuius situs
& qualitates minerales describun-
tur. Tertius affectus quibus talis a-
qua competit nō sine firmissimis ra-
tionis & experientiæ præfidiis expri-
mit: & tandem Quartus regimen
debitum Ante, In, & Post aquæ hu-
ius mineralis vsum præscribit in quo
hocce opusculum conquiescit.

Gratulaberis (lector Beneuole)
si æquus sis grato remedio quod ti-
bi gratis panditur, nec donum re-
nues quod tibi vel pauperi vel diui-
ti, seni vel adolescenti sine vlllo præ-
tium, sine vlla lucrispe conceditur,
nec minus animo meo si gratus es
gratulaberis qui tibi saltem gratui-
to prodesse voluit, cuius fætus si in-
gratus, eō saltem non ingratum di-
cam quod te forsan ad gratiora, me-

lioraque prouocabit. Si zoilus nec
tibi ingratum esse timeo, nec gra-
tum ingrato esse cupio, gratiā quip-
pe amouet inuidia quam sino velut
feram efferam cum hoc versu diau-
lo seu retrogrado.

Ore ferire fero, more ferire fero.

Approbatio Doctōrum.

NO s subsignati Doctores Medici Parisienses testamur legisse opusculū Mag. Pauli Dubé. Doctōris Medici cui titulus est *De mineralium natura in uniuersum ubi præsertim de Aqua minerali fontis Escarleiarum vulgo des Escharlis propè Montargium*, quod quidem censemus dignum quod prodeat in lucem. Datum Lutetiæ Parisiorum die vicesima tertia Iunij an. 1649.

Moreau.

Bodineau.

Mathieu.

I
DE
MINERALIVM
NATVRA IN VNIVERSVM.

Vbi De eorum Causis, generatio-
nis loco & qualitatibus.

TRACTATVS PRIMVS.

MALAE certe â naturâ cum
hominibus actum fuis-
se videtur, quod nouer-
cali fere inuidiâ suas o-
pes in intimis terræ visceribus oc-
cultarit, & mineralia nobiliores
suos fætus non e sinu suo eduxe-
rit vt flores, fruges & arbores, sed
in antris & specubus aliisque re-
cessibus abdiderit, quasi metalla,

A

gemmalque quæ vere sunt syde-
 rei terræ flores, vel florea cœli sy-
 dera tartareis Spiritibus aut sub-
 terraneis animantibus non sine ho-
 minum iniuria deuoueret.

Verum naturam nullus arguit
 quod vnicuique subiecto conue-
 nientem locum destinarit, nemo-
 que hanc vituperat quod humani
 corporis ossa quæ sunt veluti mi-
 crocosmi metalla carne membra-
 nisque operuerit. Quis igitur ægrè
 feret eandem naturam mineralia
 quæ sunt megalocosmi ossa in ter-
 ræ profundo gremio & quibusdam
 venulis sepeliisse, non vt hominū
 oculos aut manus effugeret, visce-
 ra enim sua quotidie lacerari, his-
 que opibus se se spoliari benigna
 mater patitur, quarum furtum no-
 ua bonorum sobole & quasi super-
 fætatione compensat. Horum igi-
 tur mineralium causas, generatio-

3

nis locum, qualitates vniuersaliter
hocce tractatu indagabimus ante-
quam virtutem mineralem fontis
nostri in aliis tractatibus detega-
mus.

Perfectam fossilium scientiam
nemo potest assequi nisi prius eo-
rum causas diligentius perscrute-
tur, in quibus adstruendis duas vi-
deo dissentientes sententias Chy-
mistarum & Philosophorum. Chy-
mistæ enim qui noua principia in
qualibet re statuere videntur con-
tendunt sulphur & mercuriū om-
nium esse metallorum proximam
materiam; sulphur tanquam Pa-
trem aut animam, mercurium tā-
quam matrē aut spiritum, adeo vt
post masculei & fæminei seminis
commixtionem hæc duo per lon-
gam & reiteratam circulationem
rotata in massam quandam mol-
lem abeant quæ sensim & sine sen-

*Chymis-
tarum
opinio
de ma-
teria
minera-
lium.*

su lenta congelatione mercurij,
 per animam sulphuris induratur :
 Et forsan illud est quod voluit Al-
 bertus Magnus qui libro 4. mine-
 raliū cap. 1. secundum Chymi-
 starum solum existimat sulphure-
 se in commixtione metallorū qua-
 si substantiam seminis paterni &
 argentum viuum quasi menstru-
 um maternum quod in substantiā
 embryonum coagulatur. His vero
 nituntur argumentis quæ Clauæus
 in Apologia Chrysopæiæ & Archy-
 ropæiæ & alij hermetici tanquam
 solida afferunt. Primo quod fusa
 metalla argentum viuum esse vi-
 deantur, & sulphureum odorem
 spirent; quod etiam Sulphur &
 Mercurius videantur aliorum me-
 tallorum comites indiuidui adeo
 vt in quauis metalorū minerā na-
 tura talia principia suppeditet tan-
 quam proximam eorum materiā.

Verū cum Chymici potius metallorum quam mineralium materiam proferant, Consulamus Aristotelem qui libro 3. Meteor. videtur solum halitum mineralium proximam materiam cognoscere; Constat enim halitum esse verum omnium elementorum elixir, præsertim vero aquæ & terræ madefcentis caloris solaris beneficio, unde Spiritus vel tenuissimi corpusculi natura indutus, redditur particeps virtutis superiorum & inferiorum corporum, quâ exceptâ inter distantissimas vniuersi naturas tanquam sponsor & negotiator rerum generationes peragit.

In hoc autem halitu non tantum materia metallorum residet, sed etiam aliorum fossilium quæ in terræ visceribus concreescunt: cum enim duplex sit vnus calidus & humidus qui vapor, alius calidus & sic-

cus qui exhalatio appellatur, ex hac exhalatione sicca lapides, illiquabiles & alia fossilia; ex halitu autem vaporoso metallica quæ aut ductilia aut fusilia sunt oriri existimat. Quod satis ex eo probatur quod cum ex omnibus cõstet Philosophis materiam primam esse remotam mineralium materiam, elementa esse mediam, nullam inde aliam pro coniuncta eorum materia designari posse quam ipsamet elementa alterata & mixta quæ sic ab halitu vaporoso & fumoso non differunt. Nec arduum erit litem inter Chymicos & Philosophos componere si sulphur & argentum viuum admittant non commune & vulgare sed Chymicum & Philosophicum; hoc enim pacto sulphur & mercurius cum vapore & exhalatione prædicta possunt convenire: secus vero si sulphur &

mercurium iam mineralia facta
intelligent, neque enim in quali-
bet metallorum minera inuenitur
mercurius, nam propriam habet
fodinam è qua vt aqua è fonte
scaturit, vt testantur Plinius & Bra-
sauolus, cum etiam falsum sit quæ-
libet metalla fusa argentum viuum
æmulari & odorem sulphureum
eructare.

Faceffant qui mineralium for-
mam animam vegetantem adstru-
unt, qui non tantum mineralia sed
etiam omnia quæ miscentur eâ
animâ viuere existimant, quod la-
pidibus præsertim competere Car-
danus & Theophrastus asserunt,
nec eorum nos mouent argumen-
ta; nutriri enim & augeri opus
dem est vitæ, sed in mineralibus id
fieri congestæ interpositione ma-
terias non intus suscepto alimen-
to credimus, nec venas in illis nisi

*Mineralibus
nullæ
animæ
vegetans.*

8
metaphoricas agnoscimus, nimis enim sunt solida vt proportionatum alimentum possit per ea decurere: suppositum quoque conceptum, fœtum & partum qui gradum animæ vegetantis sequitur in quibusdam mineralibñs irridentur, quod præsertim obseruant in lapide ætite quem in aquilæ nido reperiri & vere imprægnari Brasauolus asserit; quamuis enim hunc si quatiās, murmurillum audias alterius lapidis resonantis in vtero, tamen nunquam vere concipit, nec retentum intus sibi similem lapidem parturit.

Dicamus igitur fossilium formas ex elementorum formis constare, quodlibet tamen minerale formā obtinere substantialem ab elementorum formis distinctam; si enim metalla, lapides, reliquaque mixta perfecta inanima talem non ha-

ren-

berent, cito in elementa resolue-
rentur, mixtorum imperfectorum
more, grandinis scilicet niuis aut
pluuiæ aliarumque impressionum
meteorologicarum quæ nullius no-
biliaris formæ imperio subiectæ fa-
cile sui dissolutionem patiuntur,
quod mineralibus non competit
quæ diu in gradu suo remanent, for-
masque, suas vt pote perfectiores ita
cito elabi non sinunt.

Male vero sentiunt qui sensum
lapidibus & metallis tribuere non
dubitant, quæ licet opinio sensui
rationique sit aduersa, quosdam ta-
men neotericos si non authores sal-
tem fautores habent qui probabi-
libus argumentis niti videntur, ete-
nim nobis afferunt Mercurium qui
reuera naturale quoddam monstrū
est & vt cum eleganti authore lo-
quar liquoris æterni vomica cuius
natura hominibus inuia est nisi ei

*An se-
sus in-
sit qui-
busdā
mine-
ralibus*

10
sensum concedant; motu enim indefesso agitur, diuisus à se se per se vnitur, fit sphæricus vt se deffendat, ad perfectiora metalla sensu & appetitu quodam se confert præsertim ad argentum & aurum, unde inclusus intra arcam se se ex altero in alterum angulum mouet vt desiderato metallo fortiter inhæreat, imo effugit noxia & infesa, vitreo enim vase, & etiam lapideo exceptus, extus sibi viam parat & maximo cum impetu illud disrumpit. Afferunt succinum sensu quodam paleas, festucas, plumas, vestium fimbrias, sicca folia aliaque leuissima attrahere; Et Corallium arbo. rem lapideam vel lapidem arboreū tāto sensu eoque exquisito esse præditum vt febricitātibus appositum in æstu febrili pallorem quadam cōpassione contrahat, iisdemque conualescentibus natiuo rubore velut

gaudij consorte saturatum videatur.

Sed vt verum fatear in his nihil video quod non possit legitime ad manifestas qualitates sine vlla sensus copula reuocari. Etenim mobile est hydrargirum nullisque tenetur legibus, quia aqueum est, vnde filius aquæ dicitur, separatum à seipso coit in vnum, quia cum grauissimum sit vnaquæque pars inum petit; sphæricum autem est quia est aqueæ substantiæ eiusdemque tenuis & lentæ particeps, vel vt cum chymicis loquar quia humidum est quod in sicco salis vinculo ligatur quo tamen non ita retinetur quin ab altero in alterum arcæ angulum se conferat non tam metalli amore quam proprio pondere quod tantum est vt solum aurum in eo demergatur, cætera vero vt lignum in aqua supernatent, vasa autem vitrea aut lapidea per se non disrumpit.

sed tantum vehementiori igne rarefactum, ibi enim arctius conclusum instar pyrii pulueris accensi etiam solida corpora comminuit. Quod spectat ad Charabem seu succinum nullus eius actionem anima sentiente fieri somniet, anima enim ut Scaligeri utar argumento exercitatione 102. trahere nequit quod non tangit, sicque succini anima nobilior esset anima hominis, nullam quippe hæc extra hominis corpus actionem habet, quod iam animæ succini concederetur.

Dicamus igitur Electrū quod est quoddā bitumē ex pingui succo terræ marisque cōcretū paleas, plumas, aliaque sicca tenuissima trahere tum ob calorem ut ignis suum pabulum, tum etiam quod humidū pingue & glutinosū à natura obtineat: quod calidum sit, liquet quia igni admodum instar aliorum bituminum ar-

det, imo ipsius ramenta vt tædæ ac-
 censa ad modum pulueris tormen-
 tarij exiliunt: Quod autem huius
 attractionis causa sit calor hinc pa-
 tet quod distantia corpora attritu
 calefactum allicit, quod sine affri-
 ctu vix præstat: Glutinosum autem
 esse succinum probat subnascens
 materia quæ sæpe sæpius suo len-
 tore multa insecta inuiscat inclu-
 ditque quæ eadem durefcente in
 diaphano illo carcere translucent,
 quod affirmat Cardanus libr. 5. de
 subtil. qui muscas, formicas & pis-
 ciculos angusto illo licet angusto
 tumulo sepultos quasi suo funere
 nobiliores per viscidam illam ma-
 teriam irretitos vidit; sicca igitur
 ea tantum ratione attrahit & talia
 oleo imbuta respuit quod propria
 experientia verissimum esse com-
 peri.

De Corallio vero cui vim quo-

que sentiendi inesse volunt multi
 multa effutiunt, quidam enim ful-
 minibus resistere existimant vt Ma-
 thiolus, alij tempestatibus & maris
 æstibus, imo venena, quolibet
 fascinationes & dæmones ipsos ar-
 cere & infantium quibus alligatur
 tutelam habere vt sentiunt Rueius
 & Plinius, sed quis hæc tanquam
 fictitia non admittet? quod autem
 videatur coloris mutatione febrici-
 tantibus compati non est sensus ar-
 gumentum sed potius halitus vel
 sudoris ex ægrotantis corpore exu-
 dantis effectus, quod non tantum
 corallio sed etiam laneis sericeisque
 vestibus purpura vel alio viuido co-
 lore saturatis ægris appositis con-
 tingit, quas eadem ratione anima
 sentiente præditas esse deberemus
 agnoscere cum eadem coloris hoc-
 ce in casu mutationem patiantur.

Dicamus igitur nullam inesse mi-

15

neralibus sensitivam animam cum
præsertim ex Aristotele 2. de anima
t. 17. hæc anima non possit adesse
vbi deest tactus qui præcipue ex do-
lore deprehēditur, ex quo zoophi-
ta & ostrea sentire arguimus quia
puncta contrahuntur & doloris cer-
tissimum argumentum exhibent
quod fossilibus competere nusquā
compertum est quia nullus sub du-
ro mineralis cortice sensus delitef-
cit.

In mineralium autem causa effi-
ciente qualitates caloris & frigoris
agnoscimus quæ sunt velut duæ ro-
tulæ quarum beneficio sagax natu-
ra sua opera gradatim exequitur,
caloris quippe ministerio humida
expiratio attenuatur, & miro artifi-
cio in suis matricibus sublimatur,
sicque educto è materia humore
durior aliquomodo efficitur, frigus
vero licet videatur ineptum tam ad

opera artis quam naturæ, humidi
tamen expressione eandem mate-
riam coagulat & arctissime constri-
git, vnde forsan ratione harum qua-
litatum diuinus Hyppocrates i. de
dieta ignem & aquam omnia posse,
omnia illis inesse asseruit.

Licet vero in mineralium genesi
hæ qualitates vniantur vna tamen
alteri prædominatur vnde gemmæ
quæ aqueæ substantiæ dominio per-
spiciuntur sunt censentur frigore con-
cretæ quod calore liquentur, con-
tra vero quæ aquea humiditate dis-
soluuntur, eadem calore compacta
iudicantur.

Terra
mine-
raliū
genera-
ioni
com-
la.
Terra quæ vas est generationis
& quasi mundi huius vteris fæcun-
dissimæ matris instar innumeram
mineralium prolem nobis exhibet,
vt enim in sua superficie patentissi-
ma est animalibus, vegetabilibus-
que area, sic suo interno sinu fos-
silia

filia velut proprios suos fætus com-
 plectitur, nec tantum materiam
 pluuiæ, grandini aliisque meteoris
 suggerit sed reduce humore & vo-
 latilis aquæ circulatione fœcunda-
 ta halitum fouet qui post reiteratas
 distillationes condensatus naturæ in-
 dustria abit in lapides, gemmas aut
 metalla. Nullum igitur elementum
 est concipiendis generâdisque mi-
 neralibus terra ipsa magis idoneum,
 quo enim radij cælestes magis sunt
 vniti, eo plura & præstantiora pos-
 sunt producere sed ex mente Pto-
 lemæi virtutes & influentiæ cælestes
 in terra magis vniuntur, quæ cum
 sit centrum facile cœlorum & ele-
 mentorum qualitatibus imprægna-
 tur.

Nemo vt opinor mineralium se-
 dem in igne elementari lunæ pro-
 ximo constituet, grauißima quip-
 pe mineralia in elemento tenuissi-

mo vix possent consistere, tum etiam quia de se illud elementum est sterile, vnde forsan de eo facer philosophus in genesi non meminit. Sed commodiorem igne locum mineralibus generandis aer poterit præbere qui videtur media esse natura sparsas & diffusas naturas in se uniens & coniungens, & peregrinas omnes qualitates seu superiores seu inferiores in se admittens; si enim vapor in aerem elatus in nubem, grandinem aut fulmen concrescit, cur vapor aut exhalatio in nube tanquam in spongia naturæ inclusa, ibique per antiperistasis frigore obfessa non lapidescet aut aliam mineralem naturam non acquireret? Cum præsertim ea pars aeris omnium fere meteorologicarum impressionum sit mater inter quas & mineralia analogia causæ materialis & efficientis ratione interce-

*In aere
non in
igne
possunt
genera-
ri mi-
nera-
lia.*

dit. Ne vero huic opinioni authoritates defint, Consulamus Agricola[m] qui libro quinto de ortu & causis subterraneorum lapides terrasque in aere generatas ex cælo delapsas se se vidisse asserit, lapidemque fulmineum è nubibus deiici. At quis lapides & mineralem massam turbine & ventorum procellis in nubes delatam somniabit? Faten- dum potius ibi rationibus prædictis fuisse concretam, quamuis libenter admittam mineralia illa adulterinos esse naturæ fætus ac velut eius tumores & morbos quos læsa & lacerata sustinet.

Si vero in flabili aeris aura fit mineralium genesis cur non in labili aquæ vnda? In hac enim multa ea-
 que pretiosissima mineralia succres-
 cunt qualia sunt petroleum quod
 non est artis opus sed naturæ non
 spernendum munus quod reperire

Ana-
 que
 mine-
 ralia
 profe-
 rant.

licet in fælicissima gallia nostra prope Bliteram vulgo Beziers vbi fons petroleum profert contra paralyfes & neruosos affectus securissimum prædum.

Arabarum quoque quod vulgo griseum appellatur fætus est maris exquisitissimus bituminis genus nõ sperma cæti quod sæuientibus maris procellis in littus eructatum, ibique radiorum solarium beneficio defæcatum tantum odorem sibi conciliat vt terra odorata a quibusdam vocitetur.

Imo quidam sunt auriferi amnes vt Asiæ Pactolus, Italiæ Padus, & Tagus hispaniæ adeout metallorum solem nobis aqua ex sinu suo fæcundissimo proferat. Sed vt libere fatear si fluuij prædicti sunt auriferi, auri paros esse non existimo, sed potius auri ramenta in arenis coruscantia suam debere mon-

tibus originem e quibus cum præcipui amnes defluant ramenta illa tanquam illustria spolia lambendo secum deuehunt & in suos alueos gloriose rapiunt. Vt videre est in fluuio e Pyrenæis montibus scaturiente ab auro gerendo Aurigera nominato è quo aurea frustula, crustæ arenæque aureæ ab incolis sæpius effodiuntur. Sic philosophandum de Ambaro quodquidem è mari in littus procellarum impetu expuitur, sed reuera bitumen est in ipso terræ sinu instar aliorum genitorum quod marinorum fontium vndâ marique excipitur. Reliqua vero bituminum genera quæ variis in locis aquis innatant idem habent natale solum, naphthæa enim & bituminosa corpora sunt quædam pinguetudines quæ dum in visceribus terræ accenduntur, tenuior & magis ætherea pars suæ memor origi-

22
nis sursum tendit, & ita circulatur
& sublimatur vt tandem in oleum
concreascit quod petroleum tanquã
è petris fluens dicitur & ad nos aqua-
rum ministerio quibus innatat de-
uehitur.

*Aqua
api-
escen-
s.* Sed certe nemo poterit quibus-
dam aquis vim lapidificam dene-
gare cum nostra gallia (ne longius
exempla petamus) quasdam nobis
proferat quæ omnium stupore talẽ
virtutem nansciscuntur. Gergouia
quæ vulgo dicitur Clermont in Ar-
*Fons
ergo-
a la-
des-
ns.* uernia talem nobis suppeditat; ibi
enim fons e rupe scaturit qui totus
in rupes & lapides albos abit adeout
eius aqua in vrceos transfusa quasi
suæ naturæ immemor in verum la-
pidem congeletur: habent certe
quod inuideant vicini his incolis, e-
tenim pro suo arbitrio intra diem
naturalem nulla addita noua mate-
ria pontes lapideos eosque solidos

extruunt dum præter fluentem hanc
 aquam super asseres fornicationem dis-
 positos euehūt, habent tamen quod
 caueant ipsimet incolæ, limpidissi-
 ma enim aqua brutorum hanc ex-
 potantium sitim sedat, sed sedando
 fallit; his enim vitā cum siti imma-
 ni cruciatu adimit dum in ventri-
 culo coagulatur in lapidem.

Simile quid nobis exhibet in ter-
 ritorio Senonensi nobis vicino fons
 veronius dictus circuitu 50. pedum
 & altitudine octo circiter, cuius a-
 qua adeo copiose ex ipsis terræ vis-
 ceribus effunditur, vt in ortu suo
 moletrinam æqualiter agitet, hæc
 enim quavis tempestate perpetuo
 sibi similis nec vllam vmquam sui
 imminutionem patitur vicinis aquis
 æstiuā siccitate exhaustis, sed non
 longe ab ipsa scaturigine vbi per
 prata ludens deerrauit terra hanc ita
 absorbet vt nullum eiusdem vesti-

gium remaneat. Cæterum vidi mus-
cum aliasque plantas eius vi in la-
pidem condensatas; vidi lapideos
globulos seu scrupos quosdam qui
sensim & sine sensu albescunt & so-
lidantur, quique ex aquæ resilien-
tis impetu in proximum parietem
stiriati & tanta copia erant con-
gesti vt circumactæ rotæ obstarent.

Sed vnde illa aquarum lapides-
centium miracula, an ab æstu per-
coquente, vel cogente & solidante
frigore, vt vult Cardanus lib. 2. de
subtilitate, an vero quod proiecta
in aquas corpora succum lapides-
centem combibant vt vult Agrico-
la lib. 2. de natura eorum quæ ef-
fluunt ex terra, vel quod succus la-
pidescens coaguli instar aquas qui-
bus permiscetur spisset, easque sic
addensatas solis æstus dureret & co-
gat vt sentit Vitruuius lib. 8. cap. 3.
Liceat in re difficili ad neotericum
iusdam

iustam sententiam confugere quam
 nuper in lucem protulit, supponit
 quod saxa & lapides quotquot sunt
 in natura aqua fuerunt in ortus sui
 principio sed dum aqua copiosum
 calidum innatum nansciscitur quod
 valida virtute aqueū humidum de-
 siccat sicco naturali quod salem a-
 pellat vim tribuit cuius facultate
 coagulatiua aqua illa solidatur & in
 lapidem condensatur, adeout e-
 xistimet in fontibus illis lapidescen-
 tibus per particularem productio-
 nem ex astro peculiari & cælesti in-
 fluxu emanantem salis principij vir-
 tutem multiplicari & supra alia duo
 principia reddi potentiores quo fit
 ut aqua illa spiritu salis turgida eo
 tanquam nodo & vinculo sistatur
 & in lapidem congeletur, quod si
 aqua non prorumperet in intimis
 terræ visceribus conclusa, lapis fie-
 ret. Poterit quisque ex his conue-

*Non
 opinio
 de a-
 quarū
 lapi-
 descen-
 tium
 causis*

26

nientem sibi magis sententiam eligere, vltimam ego libenter amplecterer si constaret de copioso illo viuidoque in aqua calido innato cuius virtute aqueum humidum in ipsa aqua deficcatur.

Nec vero elementa sola mineralia nobis exhibent sed etiam diuersa animalia. Constat enim margaritas quæ vera sunt sexus muliebris idola generari ex quibusdam marinis piscibus ostreis similibus ex conchis inclusis ex quorum carne excrementitius quidam humor exuberat qui sensim & sine sensu in margaritas induratur vt caro suilla in grandinẽ, vnde conchis illis margaritifera apertis illud pretiosum pisciculorum excrementum ab hominibus adeo expetitur concretum & splendens excipitur.

Bezaar quoque lapis non in terræ mineris sed in animalis cuiusdam

indici ventre generatur cui tamen infensus est, eius enim præfētia marcescit & ad cursum minus aptum redditur, hominibus vero exhibitum hilaritatem quandam conciliat & adeo tutum est contra exanthemata & affectus venenatos alexiterium vt Bezaar quasi Belzaar seu Dominus veneni hebraica lingua apelletur. Sed illud notari velim quod in admirandis galliarum de lapide Bezaar obseruat Doctissimus Philosophus & medicus Ianus Cæcilius freyus quondam in Philosophia Parisiensi præceptor meus obseruantissimus, qui medicos monet quibus nihil mirandum nisi exoticum videtur vt discant in Rupicapris seu Damis Alpinis paulo supra ventriculum reperiri Bezaar quod gallicum potius quam germanicum vocat, cuius tantas vires alexitericas prædicat vt easdem esse assera::

Bez
arg
licu

quibus Orientales aut occidentales
 Indiæ suum Bezaar celebrant, sed
 hac præsertim re præstare quod si-
 stendæ dysenteria, parturitionique
 promouendæ vel singularissimum
 sit remediũ. Expertus inquit rē non-
 dũ visam nondum creditam loquor.
 Alios lapides seu gemmas in ani-
 malibus genitas authores referunt
 Draconitem gemmam quæ ex ca-
 pite sopiti draconis viuentis excidi-
 tur, Chelonitem lapidem in capite
 buffonis magni & senis referente
 Brassauolo genitum, & Chelido-
 nium qui in dissectis ventriculis pul-
 lorum hirundinum ex prima fætura
 inuenitur.

An homini sua deerunt minera-
 lia qui potestate est omnia? suas cer-
 te habebit fodinas in quibus funesta
 fit non instruendæ sed destruen-
 dæ sanitati genesis. Mira vidi in pra-
 i medicina ex humano corpore mi-

neralia educta. Etenim anno 1642. cum puerulus quidam Montargien-
 sis ætatis suæ 7. de ingenti dolore in
 penis extrema parte & maxima ten-
 sione in spongiosa balani substan-
 tia conqueretur, accito peritissimo
 Lithotomo Domino Colot qui tunc
 erat Montisargi incisio in tensa par-
 te facta fuit quâ vicissim centum &
 septuaginta duo lapilli politissimi
 maximo omnium stupore detracti:
 hos vidi diuersæ magnitudinis & fi-
 guræ, alij enim fabam alij pisum
 exæquabant, alij oblongi, rotundi,
 trianguli, quadranguli, sed ita con-
 cinne dispositi vt lapis vnusquisque
 in se cavitatis superficialiæ speciem
 haberet quam medici glenoidema
 pellant quâ vicinum lapidem exci-
 peret. Vidi abhinc nouem annis mu-
 lierem Blenellensem quam difficul-
 tas respirandi cum sono & sibilo e-
 xercebat, quæ tandem vltimo mo-

*Mu-
ta m-
nera-
lia in
homi-
ne ge-
nita.*

lestantis tussis impetu lapidem ex-
 cussit album, triangulum & maio-
 ris fabæ magnitudine, hunc in bró-
 chiis pulmonum genitum credidi
 qui sua mora aduentanti, redeun-
 tique obstans aeri sibilum illum &
 sonum proferebat. Obseruati fuere
 in cadauere viduæ periti in phar-
 macia viri francisci Boucheron mul-
 ti lapilli in cysti fellis, cum enim hæc
 de ingenti abdominis cruciatu con-
 quæsta fuisset, qui nephriticū sede
 æmulabatur, cui tamen vera nephri-
 tici doloris signa deerant; tandem
 post obitum vt tam insolentis sym-
 ptomatis causæ innotescerent aper-
 to cadauere ab exercitatissimo in ar-
 te Chirurgica viro Philippo Petit
 detectus fuit fellis folliculus adeo
 tumidus & distentus vt versus renē
 dextrum tres digitos ultra substan-
 tiam hepatis porigeretur, vnde do-
 lor ille nephritico non absimilis,

in eoque tanta lapidum fætura vtriginta sex mirantibus omnibus inuenti sint. Ex his sex erant hermodactilorum magnitudine & figura, albis nigrisque maculis variegati quorum vnusquisque dragmam semissemis pendebat, alij vero minoris magnitudinis, diuersæ figuræ & coloris, ex his enim maiores erant quadrati vna ex parte nigri instar gagatis, altera vero leucophæi, minores trianguli diuersis punctis nigris, rubris & albis maculati.

Sed his adhuc insolentius videri debet quod anno 1646. parocho de Mormant prope Montargium contigit cui post diuersa eaque grauia symptomata, variij lapilli ex ipsis intestinis per sedem cum excrementis aluinis sine dolore eruperunt; quod in praxi medicinæ rarissimum est cum ipse Galenus libro sexto de locis affectis fateatur se neque la-

des ex intestinis prodeuntes vidisse,
nec alium qui viderit vnquam au-
diuisse: & quod notandum alij la-
pides erant lutei, alij candidi, alij
virides & alij leucophæi, quasi in
illa sentina hominis in quam totius
corporis detruditur illuuiæ mine-
rale gemmis non abfimile pullu-
laret.

*Fætus
lapi-
leus
in ute-
ro ge-
natus.* Mirentur vero ad vnum omnes
fætum illum lapideum quem in vr-
be Senonenſi nobis vicina oculatus
testis mihi retulit. Mater Senonen-
ſis concipiens, anno ætatis ſuæ qua-
drageſimo, ſolitis grauiditatis ſym-
ptomatis diuexatur, cumque ea iam
ſæuirent quæ ſolent eſſe partus pro-
droma poſt multas fætus calcitra-
tiones, poſt inutiles matris obſte-
tricumque conatus tandem fætus
in ipſo matris vtero in quo ori-
tur, moritur: cui ſuperſtes mater
ſuam laborioſam viginti octo an-
norum

norum curriculo trahit cuius causam inscia gestabat in utero, donec anno ætatis suæ sexagesimo octavo vitâ doloribusque fuerit soluta.

In defunctæ utero fœtus ille inuentus est sed mirum dictu lapideus adeo ut integer sine vlla corruptionis labe, sine vlla cariei nota in ipsa corporis sentina per viginti octo annos fuerit gestatus. Videre licebat lapideam illam & politissimam statuant in claustro naturali, naturæ manu tanquam ingeniosissimo statuaria expolitam cum ea dimensione & proportionem qua fœtus nouimeltris solet esse præditus, nec tantum superficies illa corporis erat lapidea sed etiam parenchymata lapidea minorem tamen duritiæ tacta. Cuius tam rari effectus causam agnoscimus calorem adurētem quo tenerrimi corpusculi humidum exhauriebatur, vel immodicam fic-

citatem quâ partes quasdam in humano corpore schyrrofas callofasque vidimus.

Calculorum autem seu lapidum in homine causa petenda est è mucilaginosâ crassaque quadam substantia quæ ingenti calore perusta & obdurata in lapidem facile cogitur. Hæc eadem est materia quæ cōcepto putredinis seminario infecta in qualibet corporis parte profert quorum tanta est varietas ut præter lumbricos diuersis è partibus prodeuntes viderim duos bruscos nigros, hirsutos animatos quos anno 1639. quidam Coqus Montisargi febre putrida laborans euomuit.

Inde colores mine- raliū. Tot tantaque mineralia quæ in tam variis partibus luxuriant, diuersos naturâ suâ colores sortiuntur, quam colorum varietatem Chymici adstruunt ex variâ & distincta sulphuris substantia quæ pro forti vel

diminuta digestionē varios colores imprimat, quam sulphuris varietatem virtus salis coagulatiua condensat. Nos vero mineralium colorem varium non tantum ex materia petendum esse existimamus, sed etiam ex prædicto calore compingente: quod satis probatur ex vasis fictilibus quæ coloribus quibusdam variegata antequam in fornaces iniciantur, diuersos ab iis ignis beneficio consequuntur, adeo ut omnino ab iis per colorum distinctionem differre videantur; sic calor ex pituita alba rubrum sanguinem, sic ex tenuiori sanguine bilem flauam, sic ex flaua bile viridem aut atram per adustionem elicit.

In illa vero colorum varietate liceat etiam contemplari effigies seu imagines quas lapides & gemmæ mirum in modum nobis expriment. Hic nihil nobis cum his

Na
rale
ima
nes
quo
dā
ner

artificialibus imaginibus quæ Mu-
thallan seu Talismanni vocatur quæ
sub certa constellatione eique con-
secrata quadam materia fiunt, qua-
lis est eorum qui scorpionum ima-
gines horoscopante scorpionum si-
gno ad euitandos eorum ictus effin-
gunt, sed tantum cum naturalibus
ipsis lapidibus impressis, quod fit
per vapores elatos qui materiam cæ-
lestis virtutis beneficio afficiunt, vt
videre licet in variis vaporibus & ex-
halationibus quæ in nubibus varia
effigiant, quod si natura esset ibi te-
nax & comprehensiuæ vt in terra,
nullique noui vapores accederent,
figuræ illæ diu ibi consisterent nec
tam frequenti mutatione oculos fal-
lerent.

Hæ autem naturales mineralium
imagines triplices sunt constituen-
dæ, vel exarata & incisæ, vel ele-
uata & quasi expressæ, vel tanquam

pictæ iisdem cum lapide coloribus *Mir*
 vel aliis. Quæ omnes imagines bel- *de hy*
 lissimæ exprimuntur in Antissiodo- *pogei*
 rensi plaga in hypogæis seu spelū- *que*
 cis quibusdam quæ vulgo dicun- *vulgo*
 tur les Grottes d'Arfi quas certe mi- *dicun*
 ror fuisse prætermittas à Doctissimo *tar le*
 philosopho & medico Iano Cæcilio *grotte*
 Freyo in galliarum admirandis, cum *d'Ar*
 in gallia pateant illa naturæ mira-
 cula quæ sine ullius artis subsidio sed
 solius aquæ mineralia effingit quæ
 rerum fere omnium imagines hoc-
 ce in loco nobis exhibent, adeo ut a-
 qua per varias in lapides metamor-
 phoses antiquorum pana æmulari
 videatur, qui modo vnam modo al-
 teram figuram pro figmentis poeta-
 rum induebat.

Angusto igitur ostio per de uexa
 obliqua & saxa asperrima itur in a-
 mæna illa loca licet subterranea, ubi
 natura ludens magis quam in ter-

ræ superficie varias concameratio-
 nes prodir è quibus aqueæ styriæ
 sensim & sine sensu in lapides quos-
 dam albos, læues, pellucidos & ve-
 luti crystalinos permutantur, qui
 cameris appensi diuersarum rerum
 figuras imitantur, alij enim sunt lu-
 nati, concaui, in orbem circumacti,
 striati, denticulati, plani, rugati,
 sinuati, in obliquum, in rectum ex-
 pansi, vndati, cuneati sed ad vnum
 omnes in medio corpore perforati
 vt facilius in lapidis omnes partes
 se se aqua insinuet.

Obstupui certe dum vidi in tot
 diuersoriis lapideas pyramides alias
 rectas, alias inuersas, item colum-
 nas quibus non desunt stylobates,
 hypotrachelia, Astragali, Teniæ,
 epistylia & zophori. Mirari quoque
 licuit innumeras testudinaceo fun-
 do pensiles turriculas, Conopæa ca-
 meris quidem appensa sed nullo in-

feriori suffulta corpore; statuas ty-
 picas sola naturæ industria expoli-
 tas, topiarios quoque pulvinos la-
 pides seu lapideas areas sulcatis la-
 pidibus concinne discretas, imo &
 concamerata quædam diuerticula
 tot diuersis vermiculata coloribus
 vt Damasceno penicillo encausta
 diceret. Verum quis crederet to-
 tum illud esse aquæ deerrantis opus?
 sic tamen statuendum, talem enim
 vidi aquæ in lapidem metamorpho-
 sim, vidi nascentes ex aqua lapides
 qui nondum duritiem nacti impres-
 sa digitorum meorum retinebant
 vestigia, adeout aqua hæc virtute
 lapidifica prædita, naturæ manu mi-
 rabili ducta quasi sui immemor præ-
 dicta miracula lapidea perficiat, sed
 tanta solertia vt quidquid archyte-
 ctura cum sua symmetria, aut alia
 cuiuslibet artis industria potest sup-
 peditare, illud totum natura in illo

tam abdito recessu aquæ solius lapidescentis ministerio non minus affabre quam copiose exhibeat. Cæterum multi existimant in his hypogæis Druidas fæminas olim suam doctrinam professas, quæ iam solis vespertilionibus videntur destinari.

Si vero prædictæ mineralium figuræ tam difficiles causas habeant, difficiliiores multo habebunt tam abdita ræque occulta virtutes quibus mineralia prædita conspiciamus, & certe nemo, vt opinor, solis elementis tam mirabiles mineralium fætus adscribet, sed præter dictam causam efficientem ab ipsis elementis mutuatam, aliam quoque ab ipsis syderibus repetet, cum ipsa fossilia tot dotibus insignita nobilioris fortis naturæque ipsis elementis esse videantur. Qua in re Hermetem Trismegistum sequi liceat qui huius

Occul-
ta mi-
nera-
lium
virtu-
tes ca-
lis tri-
bueda

omni-
um

tam

tam nobilis partus patrem cælum
 esse prædicat, matrem autem ter-
 ram quæ recepto in collibus & mon-
 tibus ætherei coniugis influxu, pre-
 tioso conceptu gravida facta, no-
 bili illa fætura tâquam sydereâ pro-
 le totum hunc mundum gemmis,
 lapillis & metallis exornat. Trisme-
 gisto consentit Albertus Magnus
 qui mineralia non esse extra sphæ-
 ram sydereâ efficientiâ prædicat, &
 qui lib. 3. mineralium motorem or-
 bis effectricem causam mineralium
 agnoscit. Inter quos nobile illud cõ-
 nubium cæli terræque in minera-
 lium productione recēset ex Astro-
 logorum sententia Alexander lib.
 5. in Astrologos coniectores vbi cū
 Astrologis videtur mirabiles omnes
 & secretiores facultates quarū cau-
 sæ mentis humanæ captum supe-
 rant ad syderum virtutem reuoca-
 re; in quarum censum adscribere

licebit lapidē Selenitem quem terre-
restre quoddam sydus libere pos-
sumus appellare; hic enim D. Au-
gustini testimonio lib. 21. de ciuita-
te Dei, & Plinij 37. natalis historiae
lunæ astri æmulus, eius omnino mo-
tus & periodos quodam candore i-
mitatur qui pro syderis huius incre-
mento aut decremento licet tene-
bris immerfus augetur aut minui-
tur: hunc annulo inclusum se vidis-
se asserit Doctissimus Fernelius qui
illud habebat virtutis vt nudæ cutis
contactu sanguinem ex quauis par-
te manantem sisteret, quique ter-
tio digito inditus, minore quam æ-
quinoctialishoræ curriculo alui pro-
fluua dysenterica cohiberet. Sma-
ragdum asserunt Aristoteles & Al-
bertus magnus collo appēsū mor-
bum herculeum seu paroxysmum e-
pilepticum illico compescere: quæ
omnia vt & alia infinita videntur

esse certa astralis efficientiæ argumenta. Sed hanc præcipue probat Alexander lapide Magnetico qui ob eam quam habet cum stella polari affinitatem hanc continuo respiciendo, cæli astrorumque veras certasque influentias insinuat: cuius etiam vim ferri attractiuam Maiolus cum sancto Thoma in astrorum vires refert.

Et certe vt verum fatear nullum videtur minerale illustrius, cælestisque beneficentiæ magis particeps, quâ diuina fere virtus insignisque varietas in illud influit: Fracastorius enim cap. 7. Magnetem vidit qui non minus argentum quam ferrum alliceret; Cardanus lib. 7. de subtilitate candidum magnetem prodit quem Creagum quasi carnẽ ducentem vocat, hunc venulis esse distinctum & tantam cum carne habere sympathiam asserit, vt labiis

*Mag
nes*

*Creag
gus.*

admotus inhæreat. Et eodem loco experimentum proprium affert cuiusdam magnetis cui acus affricta totam carnem absque vlllo dolore penetrabat, adeout acus hocce portentoso magnete illita sine vlla molestia sed tantum leuissima punctio- nis imagine carnem feriret, eandē- que nullo vulneris relicto vestigio derepente percuraret. Mirantur aliū magnetem in Æthyopia nascē- tem quem Theamedem vocant, qui appositū sibi ferrum opposita qua- dam virtute abigit. Mihi quoque li- ceat mirari quemdam lapidem ma- gneticum mihi præsentem, quem si non Theamedem, saltem admira- tionis lapidem ob mirandas eius vir- tutes eorum exēplo liceat appellare.

Mag-

*nes mi-
rabilis*

Lapidis huius virtus iners est a-
deo & otiosa vt admotum ferrum
nullo pacto alliciat, sed tamen si
idem ferrum lapidi affrices, ferrum

illud aliud ferrum mutuata illa qualitate attrahit: annexos vero duos habet appendices ferreos qui varia præstant, ambo enim ferrum attrahunt, inæqualiter tamen licet æquales, vnus enim maius, alter minus ferri pondus sustinet, sed tanta zelotypia vt si vni appendici ferreo acus cuspidem affrices, appendix ille cuspidem in æquilibrio positam attrahet, alter vero respuet; si vero vice versa abigenti eadem cuspis ferrea illinatur, cuspidem ipsemet attrahet, quique attrahebat eandem respuet, adeo ut eadem ferri pars & attrahat & abigat: sed quod mirum est si eidem appendici acum ducenti aliud ferrum affrices, ferrum illud deberet eandem facultatem mutuari, & tamen vice versa quam deberet acus partem attrahere ita pellit vt nullo pacto possit eidem sociari. Insuper si duæ acuum

cuspides his duobus ferreis appendicibus perfricentur, se se ad duos vertendi polos contrarios virtutem nansciscuntur; cuspis enim in æquilibrio posita qua parte borealem lapidis partem tetigit ad Austrum, qua vero Australem partem ad Boream vergit, & tamen grauiissimi authores cum Cardano obseruant ferrum semper ad eam mundi partem se conuertere quam in magnete tetigit. Si vero illæ duæ acus suis verticibus vni lapidis huius boreali puncto adhæserint, ambæ australem virtutem admittent, sed tanta discordia vt duæ illæ partes in illo puncto boreali vnitæ sese mutuo horreant & fugiant.

Cæterum experimento meo lapis hic alio perunctus non torpescit, nec vires suas huius inimica qualitate finit hebetari, quamuis Albertus magnus lib. 2. mineraliū,

Mathiolus lib. 5. aliique plurimi magnetem allio confricatum ferrum non trahere sed potius abigere contendunt. Nec etiam adamantis præsentia eius virtus minuitur, licet D. Augustinus libr. 21. de Ciuit. Dei, Albertus magnus libro proxime citato asserant magnetem paruo adamante ligari adeoque cum eo dissidere vt conuulsum iam à magnete ferrum admotus adamas illico reuellat.

Sileat hic tota philosophia designatque matricida vocitari, huic enim sic nomen olim inditum, quod admirationem è qua nata erat occideret, rerum causas exhibendo, integra quippe ibi remanet admiratio, nullaque est scientia philosophica quæ possit hanc genuinas & veras tam stupendorum effectuum causas tradendo expungere. Vnde enim quæso quod virtus illius lapidis

dis stupida ac velut mortua ferrum
 admotum non trahit, & tamen suo
 contactu ferrum viuum adeo efficit
 vt aliud ferrum distans alliciat? An
 possit dare quod non habet? An ve-
 ro suã adeo virtutem in ferreos ap-
 pendices diffundat vt nihil omnino
 retineat? Vnde eadem pars magne-
 tis ferrum attrahit & expellit? Vn-
 de ferrum in simili magnetis facie
 dissimilem magneti qualitatem mu-
 tueretur? An in eodem puncto diuer-
 sa sympathiæ & antipathiæ discri-
 mina? An in eadem parte diuersa
 amoris & odij semina? An ferrum in
 æquilibrio constitutum vna ex par-
 te à magnete discedat vt altera ex
 parte eo potiat? Vnde etiam po-
 lum spectat? an stellæ polaris ener-
 gia & perpetua influentia? An vero
 quia ibi sunt montes magnetici, vt
 placet Fracastorio ad quos sésu quo-
 dam velut ad suam vniuersitatem,
 vel

vel vt lapis in terram, ignis in cælum adspirat? Sed cur etiam alia sui parte austrum respicit? An quia magnes in fodina ita disponitur vt vna ex parte austrum, alia Boream spectet à quo situ vergit ad locum sibi connaturalem? An vero in tali situ talem à cælis naturam sotiatur.

Optandum hic certe esset in tanto huius mineralis mysterio quod olim obtabat Euripides vt scilicet res ipsæ cum hominibus colloquantur, summotoque illo exteriori cortice apertas, nudasque naturas nobis exhibeant. Etenim.

In manibus quæ sunt hæc nos vix scire putandum

Est procul à nobis adeo præsentia veri.
Sed iam mineralium in aquis effectus post eorundem ortum conspiciamus.

D E

MINERALIVM

IN AQVIS VIRTVTIBVS

Vbi præsertim de Fonte Minerali
Escarleiarum vulgo des Es-
charlis.

TRACTATVS SECVNDVS.

NON tantum in fingendis,
elaborandisque vasis mi-
neralibus natura aquæ e-
lemento vtitur, sed etiam eius com-
mercio eorumdem dotes & virtu-
tes hominibus impertitur: cum e-
nim aquæ corpus volatile fit, men-
struum naturæ omnium fere corpo-
rum qualitates in se admittens, fit
vt suis mæandris, sinuosisque flexi-
us terræ corpus permeando mine-

ralium semina tanquam spolia nobis in salutem publicam proferat, adeo ut in iis locis ubi cælum peculiari quodam aspectu, aquarum illarum thesauros aperit vitam & sanitatem liquidam vna cum aqua effundi diceret.

Quomodo vero intercurrentes aquæ mineralium qualitates excipiant, sedulo hic perscrutandum. Quidam enim ex Neotericis volunt minerales illas aquas à quodam mundi & naturæ spiritu dependere quæ dicunt cælestis esse originis cum sit luminis creati portio, qui cælum & elementa agitat & mouet vt naturæ omnia molienti proprium & idoneum sit in omnibus rebus exequendis instrumentum, & hunc esse spiritum existimant quem Hippocrates *δυναμὴς*, Aristoteles Entelechiam, Plato mundi animam, Galenus facultatum substantiam appellauit, a-

*Spiritus
1° mundi
di v
detur
esse
causa
virtutis
tis i
aqua
minerali.*

deout aqua quam sperma mundi seu semen naturæ vniuersale vocant hoc spiritu lucis creatæ imprægnata miras virtutes consequatur, scilicet medicamentosas, venenosas & alias quoslibet sine vllius materialis corporis mixtione; licet vero spiritus ille archytectonicus sit vniuersalis, vniuersalem tamen illius virtutem fontes omnes licet ab eo producti non proferunt, ea præsertim ratione quod in omnibus fontibus virtus illa non possit actuari cum adsint aliæ forsan hac potentiores quæ abstrusam & occultam in sinu spiritus retinent.

Sed vt verum fatear nimis vniuersalis est ille constitutus spiritus vt à nobis possit in tantorum effectuum particularium causam sine vlllo alio concursu admitti, minusque quam par est sensibilis vt à medicis tam sensibilibus virtutum in

aquis mineralibus artifex possit nominari. Magis igitur sensibilia quæramus harum facultatum principia, libereque agnoscamus has deberi mineralibus in ipsis terræ venulis inclusis, quæ dum aqua alluit illorum qualitates fugit quas beneficio quodam impertitur: quamuis enim durum prima fronte videatur aquâ durissima metalla lambendo ut ferrum & plumbum eorum qualitates excipere, illud tamen admittit Galenus lib. 1. de simpl. medicam. facult. cap. 4. Quod sic in terræ visceribus peragi existimandum.

Ante totalem metalli formationem, seu ante duritiem metalli aqua prætereundo fugit recipitque impressionem mineralē quæ velut est forma metalli aut potius spiritus mineralis qui formam mineralē materiæ cōiungit ut inde metallum generetur. Vel ut cū Chymicis loqua-

Quæ
mod
aqua
min
rale
virt
tem
cipi

cum mineralia aut metalla fixa sunt & perfecte coagulata nullas possunt virtutes aquæ imprimere, sed eo tantum tempore quo spiritus mineralium volatiles sunt & spermatis ac seminis naturam redolent.

Ex quibus colligere licet mixtionem illam mineralium cum aqua non esse totius substantiæ sed tantum spirituosarum ac tenuium partium quæ elatæ è suis mineris æqualiter aquæ permiscentur, vnde virtus aquæ si aeri vel igni quamuis lento exponatur, illico sterilescit. Modum autem quo natura utitur in mineralium cum aqua mixtione nulli esse notum existimandum est, nullamque esse artem (quamuis sit naturæ simia) quæ possit hunc imitari cum nulla sit in promptu ratio proportionales & gradus inueniendi quos natura in mixtione adhibet, hinc eximiis turgent fontes facul-

55
tatibus quæ etiam deploratos affe-
ctus perſanant.

Harum vero mineralium aqua-
rum aliæ ſunt calidæ, aliæ frigi-
dæ. Aeftuantes aquas quas Ther-
mas vocant ſulphure & bitumine
in terræ viſceribus accenſo fieri e-
xiſtimandum eſt, tum quod earum
memphitis ſaporque talia minera-
lia detegat, tum quod ex earum
magmate & reſolutione tale quid
innotefcat, tum etiam quod explo-
raturum ſit terras in quibus tales aquæ
ſe ſe produnt hoc luxuriare fomite
& ſinu ſuo ignem hoc altum pabu-
lo concipere. Quod videre licet in
multis Galliæ noſtræ prouinciis ſed
præſertim in loco dicto Dacs in ip-
ſis Pyrenæis montibus in quo mul-
ti fontes ſcaturiunt qui tanto igne
bulliendo exæſtuant, vt non tan-
tum ex illis fontibus ſed etiam ex
terra fontibus vicina flammæ & ig-

aqu
rū m
nera
lium
diff
rēti

nes cum impetu exiliant, adeout ex
flammis sic conceptis ter aut qua-
ter exortum sit huius pagi incen-
dium, imo flos sulphuris copiose la-
pidibus adhærescit quod interiora
huius montis esse bituminosa & sul-
phurea satis testatur, eorum enim
corporum purior subtiliorque pars
in flores adustione continua subli-
matur. Vnde supino errore labun-
tur qui putant aquas illas subterra-
neas æstuarare vel quod vehementi
motu saxis illidantur, vel quod ra-
diorum solarium impressiones reci-
pian, vel quod ventus in terræ vis-
cera motu quodam impulsus in jis-
demque conclusus & feruefactus
quasi ignis subditus aquas has cale-
faciat, motus enim quamuis vehe-
mentissimus iis non potest aquis ca-
lorem conciliare, cum experientia
habeamus fluuios multos vario &
ræcipiti lapsu ferri qui tamen fos-
fori-

Vnde
æstus
quarū.
dam
aqua-
rum?

foribus & metallicis in ipsis terræ
visceribus aquas suas frigidas exhi-
bent: nec etiam radiis solaribus a-
quæ illæ tantum caloris possunt adi-
pisci, tum quia sol in feruentissima
regione nullum lacum adeo cale-
facit ut ferueat, tum etiam quia hye-
mali tempestate ubi sol à nobis de-
flectit æstuantium fontium calor de-
beret imminui quod experientiæ
quotidianæ refragatur; neque etiā
ventorum in aquas acrius incum-
bentium impetu talem calorem nanf-
ciscuntur, cum enim spiritus ille a-
qua ipsa sit tenuior & subtilior qua
data porta rueret & eā quā erum-
punt aquæ via statim euolaret, sic-
que pereunte caloris causa ipse e-
mendicatus aquarum calor eua-
nesceret.

Igitur statuendum ignem illum
intimis terræ fossulis conceptum
ab halitu cauernis incluso ob anti-

peristatim frigoris qua in locorum angustias cogitur, accendi; hunc vero ignem potius prunam quam flammam dixerim, cum enim flamma manifesta respiratione indigeat, plurimūque consumat pabuli, breuissimo tempore montes bituminis & sulphuris flamma illa deuoraret, quod tamen non fit, siue quia pruna non tantum alimenti depascitur quam flamma, siue etiam quia ignis exiguus tanto feruori sufficit quia aqua in diuersos sinus se se tenuitate sua insinuans facile calorem concipit & retinet quod vix toto massæ bituminis incendio posset fieri si aqua conglomerata præcipiti cursu mineras illas allueret. Hinc ex fælici illa lympharum cum flammis combinatione constituuntur thermæ illæ mirandæ quæ vere sunt naturales piscinæ in quas missi paralytici, arthritici, spasmus, tremore,

dolore colico affecti, dummodo hominem habeant id est expertissimū medicum, virtutem quandam balsamicam experiuntur qua calor natius refocillatur, partes humorum sarcina onustæ subleuantur.

Huius generis multas fælix gallia nostra omnium bonorum parens suppeditat, in primis Thermales aquas Borbonenses quæ nitri & sulphuris præsertim fælicem mixtionem admittunt, Bellilucanas in gallia Narbonensi prope Monspelim in quibus medici Monspelienses vitrioli cum sulphure dominium agnoscunt; In Pyrenæis montibus Bigerrenses, De Barreges; In Comitatu Aruerniæ scaturigines aquæ bullientis in pago dicto Caudes aiques vt & in monte aureo & in aliis galliæ prouinciis quæ potu, balneo, stillicidiis, imo & suo luto mira quotidie præstant auxilia.

Alias etiam diuersis ab his qualitatibus præditas in eadem gallia mirari licet quæ diuersorum mineralium spermate imprægnatæ contra multorum morborum sæuitiem virtutes eximias obtinēt, quales sūt in gallia Narbonensi Meynenses, in comitatu Aruerniæ Vicecomitēses, in Leodienfi Ducatu Spadanæ, in Niuernensi solo Pugenses, in Normania forgenfes aliæque multæ in qualibet prouincia, mira naturæ prouidentia scaturientes. Inter quas liceat nobis aquam mineralem Escarleiarum quasi sepultam detegere quam diu natura profudit sine curiosa manu quæ donum hoc exciperet. Huius si placet situm lustremus eiusque vires lance medica perpendamus.

Des-
criptio
fontis
Escar-
leiarū.

Prope oppidum gallice dictum Villefranche quod interiacet duas celebres vrbes Argimontium & An-

tiffiodorum, antiqua religiosorum
ordinis Diui Bernardi sese profert
domus quæ Escarleiarū gallice Des
Escharlis appellatur, cuius amæna
terra partim in planitiem exspatiās,
partim in colliculos molliter assur-
gens prata, vitesque in suo ambitu
ostentat. In huius domus area vide-
re est multarum arborum species
quarum aliæ vt tiliæ enatis modo
flosculis iisque odoriferis lasciuiunt,
aliæ densissimo frondium vestitu,
aliæ vero diuersorum fructuum de-
litiis ingredientium sensus oblectāt;
quarum si sequaris ordinem rectā
fontem nostrum petis qui non prius
visu percipitur quam odore quo-
dam sui prænuntio mineræ ferri æ-
mulo per vicinum aerem nares fe-
rierit.

Igitur prope abbatialem domum
fons noster se aperit totus politissi-
mis cinctus lapidibus, decem pe-

dibus profundus, latus quatuor cum
 dimidio, cuius aqua satis copiose
 in subiectum canalem lapideū mur-
 murillo quodam defluit, indeque
 versus meridiem emenso breui spa-
 tio, riuulo cuiusdam fontis superio-
 ris licet dissimilis qualitatis iungi-
 tur, qui subiecta prata non minus
 grate alluit quam vtiliter fecundat.
 Ex sapore, odore & colore illius a-
 quæ constat ferri vitriolique mixtu-
 ram feliciter in se admittere, sapo-
 re etenim non nihil acido linguam
 vellicat, ferrugineo odore nares le-
 uiter afficit, & colore croceo quos
 lambit lapides tingit, & in perer-
 rante riuulo sæpius, sed matutinis
 præsertim horis adeps copiosus in-
 natat, telis aranearum non multum
 dissimilis. Sed insuper mixtionem
 ebullitione, distillatione & tinctu-
 ra experiri licuit vt in bonum pu-
 blicum huius aquæ qualitates mihi

magis innotescerēt. Tinctura quippe vitriolum prodidit, nam galla in puluerem redacta aquam hanc colore communi præditam, rubellam roseamque mixtione dedit, & lin-
tea lixiuio purgata, hacce aqua lota luteum colorem contrahunt quē nullo pacto deponunt, licet aqua nitida eluantur, quod non potest nisi vitriolo adscribi. Distillatio per refrigeratorium non minus ad detegendam illius naturam contulit, eius enim beneficio ferruminosa quædam massa in vnguenti consistentiam fuit extracta quæ ferrugineū colorem referens aciditate sua aut potius asperitate ferro vitrioloque imprægnatam demonstravit, sed tali proportionē ut plus ferri quam vitrioli complectatur, sicque sit quodammodo media inter Pungentes & Forgenſes, illis minorem vitrioli, maiorem ferri, his mino-

rem ferri, maiorem vitrioli copiam continens.

Cæterum aqua hæc peregrinarum qualitatuum quasi impatiens, semper sibi est similis, & in inæquali tempestate perpetuo æqualis, neque enim hyemalium imbrium copia attollitur, neque deurente æstatis calore deprimitur, neque etiam turbido cælo & aquarum illuvie eius nitor defædatur.

Sed forsitan quis demirabitur cur antiquus ille fons qui perenni cursu fluere non desinit, iam fere novus & superioribus sæculis ignotus in lucem prodeat? maiores nostros negligentia aut inscitia infimulans quasi eorum aciem aut notitiam efugisset.

Verum quænam ætas adeo fecunda occultæ naturæ sinus helicesque aperuisse, aut intricatas eiusdem virtutes extricasse gloriabitur? Multa quidem

quidem per traduces antiquorum manus accepimus, horum inuenta nondum saturati pro viribus promouemus, sed in tanta copia fæturaque quasi inopes multa quærenda posteris relinquimus. Quis nescit cassiam, myrobalanos, sennam aliaque multa visa fuisse quondam inutilia & quasi lasciuiētis aut superfætantis naturæ opera quæ tamen medicorum Arabum curiosa indagine & solertia nobis adeo sunt congrua vt non tantum *φύσεως ἀρχαῖα* sed etiam *τῷ θεῷ χεῖρες* iure merito vocitentur. Sic obsoleuerunt multa antiqua remedia velut ætati nostræ & temperamento aduersa, iisque succenturiata priscis incognita quæ peculiari quadam summi authoris indulgentia nobis adeo conueniunt vt morbos præcaueant & insigni virtute eludant.

Dicamus igitur nullam esse me-

dicinæ ætatem quæ inuentis careat,
 diuerfos esse huius nascentis & pu-
 bescentis fructus, senescentemque
 non fieri inualidam, sed multorum
 ingeniorum fæcunditate & additio-
 ne roborari. Hac forsan ratione an-
 tiquitas suum Phæbum medicinæ
 deum nuncupauit qui cum sit tem-
 poris moderator ac velut æconomus
 in humanum subsidium multa quo-
 tidie detegit & medicinam suam fi-
 liam diuersarum rerum perenni pro-
 ductione quasi dote locupletat.

Ne vero hac in re de qua agimus
 antiquos quibus tanta debemus a-
 quæ nostræ miras virtutes aut igno-
 rasse aut contempsisse accusemus,
 certum est fontem hunc quondam
 fuisse percelebrem & Francisco pri-
 mo gallorum rege imperante tan-
 tum fuisse ad eundem confluxum
 vt portus securissimus contra om-
 nium fere morborum tempestates

67
censeretur. Hocce enim tempore
Episcopus Lemouicensis Ioannes
De Langhac Escarleiarum abbas
tanti hanc aquam fecit vt secum
per longinquas etiam vias asporta-
ret, nullum maius nactus præsidium
aduersus morborum quibus diue-
xabatur sæuitiem. Is fuit qui prope
fontem domum abbatialem condi-
dit vt ibi aulicos & magnates aquam
hanc potandi causa conuenientes
exciperet. Habemus quoque anti-
quo manuscripto ex musæo Claris-
simi viri D. Claudij Lhoste primarij
præsidis curiæ præsidialis Monti-
sargi, eundem Franciscum primum
gallorum regem suorum medico-
rum cōsilio hanc mineralem aquam
ad morbi curationem salutariter e-
bibisse.

Sed quorsum amabo tot tanta-
que è maiorum nostrorum monu-
mentis petita argumenta cum præ-

sentia nobis adsint quæ satis super-
 que testantur fontem hunc olim
 fuisse notissimum; intueri si placet
 externum huius fontis apparatus,
 quadratos illos lapides & ita con-
 cinnos quibus omni ex parte vesti-
 tur, & alueum illum sedulo extru-
 ctum qui aquam pure, nitideque
 sequenti riuulo coniungit. Vnde
 quæso tantæ curæ? Vnde tanta opi-
 ficia excipiendæ aquæ destinata quæ
 in vsum communem non cedit, o-
 dore non pellicit, sapore non titil-
 lat nec etiam ferrugineo alvei co-
 lore spectantium oculos inuitat, ni-
 si reuera mineralis & abdita inesset
 virtus quæ tantam structuram po-
 stularet. Et ne quid in hocce fonte
 minerali aliquid à nobis intactum
 relinquatur obserua cardines plū-
 bo lapidibus insertos quorum be-
 neficio fons ille quondam obsera-
 tus iure merito fons signatus pote-

rat appellari. Quod vero suis cultoribus per aliquod tempus caruerit, accusanda bella ciuilia quorum iniuriâ sacra illa Escarleiarum delubra deuastata, ciues summa inimicorum tyrannide exules, domus religiosa fere eruta adeout cælo hominibusque patens nullum hacce tumultuosa tempestate hospitem hydropotamque admitteret. Vel dicendum ipsas opiniones nasci, mori ac reuiuiscere, quod innuit philosophus 1. cæli t. 22. dum infinities ad nos redire easdem opiniones asserit, vnde forsan præconcepta de huius aquæ facultate opinio euannuerat, sed tandem in hominum commoda reuixit, nobisque prædictorum mineralium ferri & vitrioli vires perscrutari ansam præbuit.

Natura ferri prima fronte ex illius terrestri substantia satis est perfecta, sedulo tamen indaganti satis

*Ferr
natu*

occulta, quasi natura nusquam magis abstrusa quam in minimis aut familiaribus rebus appareret, quæ cum sicco ut aiunt pede & cæca consuetudine prætereantur, multis etiam sagacibus occultantur: Alij enim vim ferro frigidam, stypticam & adstringentem, alij calidam, aperientem & purgantem eidem non sine rationum ponderibus tribuunt.

Galenus qui abditos naturæ sinus aperuit, ferrum adstringentis esse virtutis asserit lib. 10. de simpl. medic. facult. ubi lac ab eo vult desiccantem facultatem mutuari, omnesque alij fluxus etiam acriores cohibere si ferrei cylindri prædecocto lacti iniiciantur igniti. Galeni sententiæ astipulatur princeps Arabum Auicenna qui lib. 2. tr. 2. cap. 253. ferrum adstringens esse existimat quem hac in re recentiores omnes medici melioris notæ sunt sequuti.

His tamen alios opponunt qui in ferro vim soluentem & aperientem imo & purgantem agnoscunt : inter quos referunt Oribasium medicar. collect. lib. 15. Cornelium Celsum, Aetium, Haliabb. aliosque innumeros qui non minus experientia quâ ratione fulti prædictas qualitates admittunt.

Item licet componere, tantamque opinionum diuersitatem conciliare si in eodemmet ferro facultatem aperientem & adstringentem admittamus, in eodemque subiecto partes calidas & frigidas, tenues & crassas quarum adminiculo varias illas virtutes profert : quod libenter agnoscimus tanquam experientiæ rationibusque consonum : Auicenna quippe superius citatus lib. 2. tr. 2. cap. 251. in ferro virtutem aperientem, soluentemque esse contendit & si in vino extinctum fue-

rit contumacem alui fluxum, longamque dysenteriam per sanare, duplicem illam qualitatem adstringendi & aperiendi in eodem ferro natus quod nō potest fieri nisi per diuersitatem partiū quæ satis certa experientia innotescit: notum enim est quod si ferrum vel stoma ignitum in aqua infundatur, prima illa aqua aluum mouet, vt pote tenuioris substantiæ vires in se complectens, si vero diutius & sæpius aquam illam ignitum subierit, partem sui terrestrem magis crassamque communicando, contraria qualitate frigida scilicet & stiptica afficit, quod satis superque iam dictam partium diuersitatem exprimit.

Ne vero explodatur nostra sententia quæ in concordi natura discordes qualitates & in tanta simplicitate substantiæ diuersitatem admittit, hanc authoritate Galeni confirm-

firmemus qui lib. 3. de simpl. medic. facult. cap. 14. aeris squammâ adstringere & mordicare scribit, brassicam purgare & aluum cohibere, eandemque esse rationem in beta & lente; quod etiam sentit de aceto lib. 1. de simpl. medic. facult. cap. 21. & 224. vbi acetum ex pugnantibus constare qualitatibus & modo calefacere modo refrigerare non dubitavit asserere, contra philosophorum rationes sensu & experientia militans.

Vitriolum quod vnâ cum ferro aquam nostram mineralem subit proprie succus est qui in terræ visceribus & saxorum commissuris sine vlla artis industria concrescit cū nitore & pelluciditate; succum autem hunc simplicem non agnoscimus sed sulphuris, salis & aluminis participem, quod innuit Mathiolus in lib. 5. Dioscoridis, eo enim loco

*Vitrio
liqua-
lita-
tes.*

asserit Chalcantum natium dum
foditur sulphuris instar fætidum &
græueolentē halitum eructare, quod
Agricola confirmat lib. 3. de natu-
ra fossilium; asperitas vero qua gu-
stantibus linguam vellicat nonni-
hil etiam salis vitriolo inesse testa-
tur; & Cardanus lib. 5. de subtilit.
mixtionem aluminis sua experien-
tia satis probat, si enim lutum vi-
trioli seu attramenti sutorij aqua di-
luatur concrescit in eo alumen &
etiam oleum attramenti aluminis o-
dorem spirat, & forsan Plinius lib.
34. cap. 12. huiusce mixtionis ratio-
ne tantam in vitriolo adstringendi
vim agnoscit vt si vrforum & leo-
num ora eo aspergantur mordere
non posse asserat. Sed verius Dios-
corides, Paulus Ægineta, Aetius &
Oribasius dotes eximias vitrioli per-
scrutati sunt, ex eorum enim men-
te natium Chalcantum, calefacit,

siccat, adstringit, æstum temperat,
 partibus robur addit, ab iisque pu-
 tredinem abigit: adeout Galenum
 subierit admiratio libr. 9. de sim-
 pl. medic. facult. de tot eximiis vir-
 tutibus quibus hoc minerale in-
 gnitur. Mirari (inquit) subit de hoc
 medicamēto quopactō vehementis-
 simæ adstrictioni admixta est cali-
 ditas non instrenua, constat ergo
 quod maxime condire & seruare
 carnes humidas potest nimirum ca-
 liditate humiditatem absumens at-
 que adstrictione substantiam con-
 trahens & constipans, hoc enim o-
 pere non nihil etiam humiditatis ip-
 sius exprimit, constringit vero, de-
 siccat, atque contrahit in se substan-
 tiam carnis.

Quam magis miratus fuisset Ga-
 lenus si miraculosam illam virtu-
 tem in vitriolo agnouisset quam sæ-
 culum nostrum priscis incognitam

*Pulvis
ex vi-
triolo*

*seu
sympa-
thia*

in puluere quem vocant sympathiæ protulit. Hunc recentes illi philosophi causarum aut effectuum exploratores parum seduli conficiunt ex solo vitriolo quod in puluerem redactum calcinant ad solem eo solstitio quo superiores cæli domos peragrat, eoque sic parato sanguinē vel purulentam materiam ex vulnere vel ulcere emanantem linteoque exceptam aspergunt & incatamenti instar sine vlllo contactu pulueris ad vulnus in eâ quam voles distantia, breui spatio sine vllius vocis, verbi aut alterius artis ope quæcumque vulnera illisque succedentia ulcera se se curare iactitant; verum certe ætatis nostræ miraculum si nō merum figmentum, cum nullus talia in vitriolo fuerit subodoratus.

Antiqui enim & Neoterici, ad vnum omnes agnoscunt vitriolum admotum oxydorcicum esse re-

medium, valere ad ambusta, ardorem & inflammationem extinguere, si cum menſtruo debito applicetur, imo & ſanguinem è venis effluentem ſiſtere, uſum vim habere cathæreticam vlcera maligna fiſtulasque valenter detergentem, & depoſita acrimonia per lotionē Epu-
loticum effici ad vlcera maligna cicatrice obducēda aptiſſimum. Subtiliſſimus Cardanus nobis occulta in vitriolo detegit dum eius opemotas apertasque litteras occultari ſcribit, ſua enim experientia aſſerit lib. 8. de ſubtil. quod vitriolum in ſpiritum redactum & humidæ tenaci-
que materiæ mixtum efficere poteſt optimum attramentum quo litteræ exaratae poſt ſex menſes ex toto è charta euaneſcunt, quo forſan naturæ miraculo uſus eſt Apollonius Tyanæus quem tanquam deum alterum miratur Philoſtratus, cum e-

nim apud iudices bis chartâ scriptâ
 fuisset accusatus, charta post ali-
 quod tempus sine vllâ scripta accu-
 sationis notâ magna omnium admi-
 ratione fuit inuenta. Multa etiam
 Hermetis alumni de eo mira præ-
 dicant, vitriolum quippe esse pro-
 ximam metallorum materiam & in
 eam tâquam proximam naturæ me-
 tallicæ omnia metalla recurrere pos-
 se, illudque tanquam panacæam ad
 multos humani corporis affectus
 tam externos quam internos suspi-
 cantur. Sed quod calcinatum in pul-
 uere sympathiæ sine vlla alia præ-
 paratione diffidentia cuiusvis vul-
 neris labra sine vinculis futuris aut
 fibulis possit adducere, dolorem,
 dyscrofiam, tumorem aliaque quæ
 vulneribus solent superuenire sym-
 ptomata sine vlla distinctione par-
 tium corrigere, tam diuersis indi-
 cationibus curatiuis satisfacere, imo

& ossium cariem in qua tollenda tā-
topere nostra defudat chirurgia ad-
dito puluere diatragac, frigidi ad-
imere, illud est quod cum viris do-
ctissimis non possum admittere. Sed
si ab admoto vulnere vitriolo cura-
tio non potest expectari, quid quæ-
so poterit præstare dum eius pulvis
sine vlllo contactu, & in qualibet
distantia linteo cruore vulneris vel
pure vlceris tincto inspergetur.

Confugiunt ad qualitates occul-
tas, ad sympathiæ aut antipathiæ *Arg*
thesauros qui in naturæ maiestate *men*
abditi ex meris tamen naturæ oriun- *pro*
tur principiis. Lapidem heraclium *pulu*
afferunt qui ferrum licet distās ma- *re sy*
nu quadam inuisibili attrahit, & pe- *path*
rempti vulnus præsentia perempto-
ris sine vlllo contactu sanguinem ef-
fundere, contendunt enim percus-
soris spiritus irâ æstuan- te in plagam
immissos velut internecinos satelli-

tes conniuente vulnere obsignatos
conquiescere, donec eo adducto in
vltionem sollicitati vulnus retrogra-
do motu resignent: vel etiam exi-
stimant sanguinem & spiritus seclu-
sa anima posthumas vitæ in cadaue-
ris venis retinere reliquias in vindi-
ctam quas effusi sanguinis coram
homicida roseus color satis arguit.
Insuper nobis proferunt Appulam
araneam seu Tarantulam quæ furo-
rem & rabiem concitat ei quem mo-
mordit, adeo ut quotannis eo tem-
pore quo punctus fuerit bacchan-
tis in morem ad tympani vel cytha-
ræ sonum redeat ad tripudium, hęc-
que saltationem annuam (quod no-
tandum est) reiterare quamdiu ta-
rantula horum symptomatum cau-
sa superuixerit, hincque concludunt
quod sicut per sympathiam illam
aut antipathiam quæ intercedit in-
ter vulneratum à tarantula & ipsam
taran.

tarantulam in qualibet distantia datur actio ipsius tarantulæ absentis ad ipsum vulnus inflictum, sic per sympathiam poterit dari actio pulveris sympathiæ in vulnus distantissimum.

Verum quænam est inter calcinatum vitriolum & sanguinem vel pus sympathia? Quodnam commercium inter materiam illam purulentam aut sanguinem pulvere illo perfusum & corpus dissitum? Quænam *Res*
sio
arg
met
μιασματα καὶ ἀπορροιαί seu vaporum effluxus ex illa materia seclusa è corpore & spiritibus vidua quæ corporis latentis poros subire possint & vulnus distantissimum per sanare. Lapis quidem Heraclius ignota vi distans ferrum allicit, sed tanta proportionem ut iusto plus dissitum non attrahat, secus vero pulvis hic sympathicus qui nulla habita distantiaratione vulneratum corpus quavo-

les distantia virtute plusquam ma-
 gnetica curat, quasi energia si quæ
 sit tam longo aeris tractu non eua-
 nesceret. Recrudescens vero occisi
 vulnus & floridū emittens sanguinē
 saltem occisoris præsentiam postu-
 lat, cum nullus sanguinis motus fiat
 absente homicida; Quamvis multi
 experientiam illam nolint admitte-
 re nisi vt consciis metum ad defun-
 cti obtuitum in imperiosi iudicis e-
 xamine incutiant; cum præcipue
 multa sint inflicta lethalia vulnera
 sine odio aut vlla æstuante ira qua
 accensi peremptoris spiritus vulnus
 impetant, & eo præsentē post obi-
 tum orgasmo quodam & insultu il-
 lud idem vulnus renouent, sangui-
 nemque ad exitum sollicitent; Cum
 etiam nouum sit sanguinem & spi-
 ritus qui animâ separatâ efluunt vin-
 dictæ litare & in eius gratiam no-
 uam vitam nouumque motum re-

sumere: Nisi agnoscamus sanguine
voce querula cælos penetrare.

Quod vero spectat ad taran-
tulæ morsum, agnoscimus ictos à
tarantula ob veneni calidissimi &
peracutissimi sæuitiem, relictum-
que illius fermentum bacchari, fu-
rere, & quodammodo sono oble-
ctari quod spiritus æstuosa veneni
exhalatione mobiliiores facti sint &
vi ipsius veneni specifica, imo &
concedimus ea sæuire symptomata
eo anni tempore quo demorsus fue-
rit ob multa externa concurrentia;
sed quod ea tantum patiatur quādiu
tarantula superuixerit, illud est quod
cum viris doctissimis negamus, il-
lud enim fieri non potest ex natura,
nec per aeris communionem nec
per mundi consensum.

Nos igitur his moti rationibus
nouum hoc & inauditum sæculi
nostri portentum explodamus, cu-

ius virtus est evanida quia forsan
iam gratiam perdidit nouitatis,
quasi fœtus ille in ortu suo tanquam
cuietus periret, eos decipiendo qui-
bus veritatis quadam vmbra arrise-
rat. Verum enim vero nullos iam vi-
deo eorum quibus vita est in pretio,
qui huius pulueris sympathiæ fato
se se velint committere, cuius tamen
virtutem citam, tutam & incundam
tantopere prædicât. Expeditur quo-
tidie chirurgorum manus & indu-
stria in curandis sclopetorum vul-
neribus & ossium fracturis, qui pro
rei necessitate ferrum ignemque ad-
hibent, & tamen nullus est qui pul-
ueris opem tam securam mitemque
expostulet.

Fateor equidem nonnullos solo
pulvere modo supradicto fuisse per-
curatos, quod forsan multis impo-
suit. Sed nesciunt vulnera quædam
nullis aut saltem leuioribus stipata

symptomatis in ^{ἐβσάγχα} corpore sine
vllius chirurgiæ aut pulueris bene-
ficio sanari, cum natura sanguinem
purum sincerumque instar balsami
naturalis vulnus vnientis figillan-
tisque suppeditet. Expendamus igi-
tur vitrioli vires, sed sine fuco & a-
moti à pulueris sympathiæ incau-
tamento eius veras & genuinas qua-
litates in qua nostra ex prædictis
eliciamus.

Patet igitur quod aqua nostra mi-
neralis tota ferri chalcantique se-
mine prægnans incidit, attenuat, ^{Qu}
infarctus tollit, obstructions so- ^{lita}
luit, partes laxas stringit, duras ^{aqu}
emollit, & cum nulli sit parti cor- ^{min}
poris infensa omnes roborat, nihil ^{rali}
enim timendum à vitriolo quod ca- ^{Esc}
costomachum perhibent, tam bel- ^{leia}
le enim cum ferro aquam nostram
subit, vt eius beneficio robur stoma-
cho aliisque partibus conciliatum

semper obseruauerim, sæpius hu-
mores ducit per vrinas, rarius per
sudores, interdum excrementa per
aluum eliminat quæ nigrædine qua-
dam inficit, vnde non erit abs re
quærere cum illa excrementorum
nigredo dependeat à vitriolo, cur
vitriolum aquam mineralem nigrâ
non efficit, hæc tamen cum non sit
nigra, humores quos educit è cor-
pore, atro colore tingit.

Dicendum est non esse eundem
colorem & odorem chalcanti in ter-
ræ venulis quem seruat extra mine-
ram, in illis enim tam fætidum ha-
litum eructat vt fossiores interire ne-
nisi aperto cælo effoderent, non est
tamen graueolens extra cuniculos;
nec etiam colorem similem seruat
quod habemus ex Fallopio libro 4.
de aquis thermalibus, qui vitriolum
aqua dilutum in propria minera co-
lore albo illam inficere sicut sat af-

87

ferit, quod scilicet eundem colorem non seruet: quod etiam notat Agricola lib. i. de ortu & causis subterranean. de succino quod candidum est in venis dum minor calor, flavum dum maior, nigrum dum maximus calor illud compingit. Cur igitur alba illa aqua ex vitriolo nigro colore humores inficit? Cum certum sit experientia, catharsi aquæ mineralis haustum subsequente humores nigros educi, quod à nullo medico potest legitime purganti remedio sed tantum vitriolo adscribi.

Non sequitur corpus coloratum, simili sibi colore subiectum appositum debere afficere, candidum enim argentum, chartam candidam nigredine inficit quod miratur D. Aug. in argento non minus quam Cardanus in vitriolo: Ignis etiam qui caneros quodam rubore saru-

rat, lignum semper idem nigricat,
 ossa dealbat, argentum obscurat,
 & ferrum infuscat; quod satis su-
 perque testatur subiecti dispositio-
 nem ad id multum conferre, quod
 videre licet apud infectores qui v-
 nico colore in lebete diuersos pan-
 nos diuersis coloribus inficiunt. Sed
 iam videre licet aquæ nostræ effe-
 ctus in corporis affectibus:

Qvi-

Q V I B V S
A F F E C T I B V S
C O M P E T A T A Q V A
Mineralis Escarleiarum.

TRACTATUS TERTIVS.

R s magnis sumptibus & curiosa indagine vniuersale sciscitatur remedium & mendicatis ignis & ingenij suffragiis panacæam tentat cōtra omnium fere morborum iusultus securissimam; sed natura longe arte præstantior liberali manu videtur illud exhibere sub aquæ specie non vt pura est, hoc enim modo sanorum tantum constitutioni competere docuit Hyppocrates, sed vt

mixta qualis hæc est nostra Escar-
leiarum quæ dotibus mineralium
imprægnata multas in corporis sen-
tina sordes eluit, morborumque
plurimorum mineram vel minuit
vel exhaurit, quod sequentibus ex-
perimentis ratione stabilitis nobis
innotuit.

Ventriculi tanta est in stabilien-
da sanitate necessitas vt huius malâ
fæturâ æconomia tota naturalis quæ
cæterarum basis est, corruat, cum
enim alimentorum sit promptua-
rium generando chylo destinatum
fit vt huius intemperie malam qua-
litatem contrahat, quæ cum aliarum
partium temperie licet laudabili nō
possit emendari, his facili negotio
vitium illud impartitur: intempe-
riem autē ventriculi vel simplicē, vel
materiæ viscidæ, frigidæ aut calidæ
coniunctam aqua nostra corrigit,
materiam quippe viscidam vitrioli

*Vētri-
culi
intem-
peries.*

ope incidit, frigidam per sedem vel
 vrinas eliminat, calidam facultate
 refrigerante temperat, partemque
 hanc laxam & debilem eâ quam à
 ferro mutuatur adstringente virtu-
 te corroborat: consulto tamen a-
 gendum cum iis qui ventriculi im-
 becillitatem frigiditatemque ab ip-
 sis vitæ primordiis nansciscuntur:
 quid autem possit aquæ nostræ vis
 in delendis huius partis vitiis inno-
 tuit in Clarissima coniuge nobilif-
 simi viri Domini De la Geffardiere
 quæ iam diu conquesta de ἀραξία &
 tarda difficilique concoctione ven-
 triculi quæ humoris pituitosi erat
 faboles cum iecoris impenso calore,
 per tres hebdomadas anno 1647. no-
 stram aquam tam salutariter ebibit
 vt ab haustu restituta ventriculo ap-
 petentia & concoctione conualue-
 rit. Hoc primum post distillationem
 in explorandis aquæ nostræ viribus

nostrum experimentum fuit quod
adeo fæliciter cessit, vt singulis an-
nis conuenienti tempestate earum
haustum non minori successu in ca-
uendo quam curando hocce affe-
ctu renouet.

*Me-
feterij
obstru-
ctio.*

Nec minus funesta malorum ge-
nesi mesenterium naturalem facul-
tatem interturbat, quod spongiosa
sua substantia multam illuuiem con-
cipiens morborum præsertim diu-
turnorum iliadem profert, quod
suo damno expertus est eruditissi-
mus D. Thomas de Fontaine Argi-
montanus qui per duos annos im-
pottuni & continui ructus tulit mo-
lestias cum intestinorum perpetuo
rugitu & borborigmo & lenta pi-
tuitæ repetitis conatibus per sedem
educatione, adeout flatus oberrans
vacuo non minus quam pleno ven-
triculo per os continuo erumperet
sine vlla ventriculi, lienis aut ieco-

ris tensione & dolore: vnde varia illa symptomata à doctissimis medicis Parisiensibus mesenterio adscripta quod humore crasso & pituitoso luxurians flatum illum proferebat. Post varia instituta remedia aquas Borbonenses nostro consilio adit anno 1647. à quibus remissionem prædicti morbi consequitur, sed cū affectus recrudesceret & studio cui est addictissimus obstaret, per tres hebdomadas aquam nostram haurit à qua nullis prioris affectus relictis vestigiis semota pituitosa illa saburra omnino conuuluit.

Frustra coquitur legitime in ventriculo, distribuiturque conuenienter mesenterij ope alimentum nisi iecur quod in familia naturali principatum obtinet *αἰμάτω* debite incumbat, quæ sæpius intemperie & obstructione violatur, intemperies

enim vt plurimum præferuida biliosum humorẽ suppeditat qui multa malorum secum defert seminaria ad eas partes quæ ex naturæ intento gratioso humore deberent irrigari: putrescens quippe in vasis febres accendit, in stomachum detrusus nauseam & vomitum, in intestina dolorem colicum, eaque vellicando dysenteriam, in corporis habitum raptus pustulas & erysipelata, adeout dum catullit nulla sit fere corporis pars quam non exerceat & suo saltem vapore non feriat. Huic autem præcalidæ iecoris intemperiei mirum in modum prædicta mineralis aqua succurrit quæ spiritu ferri vitriolique adiuta immodicum iecoris æstum temperat, serum biliosum eliminat, adeout seclusa illa qualitate noxia laudabilem sanguinem in partium commoda proferat. Tale præsidium expertus

est præses primarius Curiae Montargiensis D. Claudius Lhoste qui frustra tentata aquæ mineralis Pithuuiensis ope contra perurientes caloris sæuitiem, maius quid suspicatus acutissimi ingenij sui dote in aquæ Escarleiarum viribus, sine vlllo experimento sed tantum acceptis auorum suorum hac de re suffragiis tam salutariter & audacter quasi in publicum sacrificium hanc aquam ebibit, vt conciliata iecori laudabilior téperies annum eiusdem vsum non sine commodo suadeat; Cuius experimento motus sedulo anno 1647. perscrutandis eiusdem aquæ viribus incubui vt his perspectis in multorum salutem & commoda perenniter flueret. Idem testari poterit Clarissima Domina De Chatres quæ diu æstuantis iecoris incommoda perpeffa, meo consilio anno 1648. aquam hanc haurit à qua re-

frigerium hepatis læta consequitur.

*Hepa-
is ob-
structio*

Obstructio non minus familiaris est hepati quam calida temperies, seu ob venarum angustiam, seu ob humorum permeantium cruditatem & crassitiem, ut vult Galenus cap. 17. de constitutione artis, quæ humorum crassities in tenues iecoris venas se se insinuans multa vitia inuehit, etenim difflatione prohibita cõceptam putredinem febremque ab ea natam profert, intercepta diadosi atrophiam inducit, sanguinis depravatâ minerâ cacochymiam quæ tandem cachexiam, vel quod peius est hydropem cuius solet esse præludium calamitoso fato accersit, quod Auicenna cap. 5. tract. 2. & Aetius cap. 2. lib. 10. continent. Quibus omnibus vitiis cum soleamus cõsulere remediis *ἐκφρακτικῶν* seu obstructiones soluentibus aqua nostra facultate incidente & ape-

riente

riente conferet, quod testari potest Domicella De Ionville Senonen-
sis quæ post febris lentæ ærumnias,
dextri hyppocondrij pondus graui-
tatemque persentiens cum difficili
anhelitu & obstructi iecoris indicîis
quasi in vicinio hydropis aquæ no-
stræ mineralis ope impressa talium
affectuum deleuit vestigia.

Huius vero tam nobilis paren-
chymatis commodis natura lienem *Lienem*
destinauit, non vt sinistrum hepar *infar-*
sanguificationi incumberet, neque *ctus.*
etiam vt in imaginibus exprimen-
dis speculi modo iecur magis ter-
sum nitidumque faceret, vt Plato
voluit, sed vt partem fæculentiorē
sanguinis magisque tartareā in hac
fungosa & spongiosa substantia con-
cederet, vbi arteriarum pulsu conti-
nuo attenuatur & sublimatur vel per
vias concessas mira naturæ proui-
dentia expurgatur; si vero lutulen-

ta illa illuue liem turgeat & præ
 imbecillitate aut succorum crassi-
 tie non possit in intestina aut ven-
 triculum onus importunum depo-
 nere, quam male terra hæc impuro
 corporis recremento perfusa ger-
 minat, ibi enim restagnans humor
 oppresso diaphragmate difficilem
 reddit anhelitum, ventriculum no-
 xio iure vicinæ laceffit & labefa-
 ctata eius facultate cruditatem fla-
 tumque profert, qui intestina ober-
 rans familiarem seditionem in aluo
 concitat; Quæ omnia sobolescentis
 in liene humoris melancholici ger-
 mina patiebatur Illustrissima Do-
 mina De Courtenay De Cheuillon
 quæ ob conceptum ex improuiso
 dilectissimi fratris funere mærorem
 tam contumacem ex humoris me-
 lancholici fætura in liene obstru-
 ctionem sustulit vt præter dicta sym-
 ptomata in murmurantis hyppocô-

drij meteorismo importunum in aure bombum & interiotem $\psi\phi\phi$ ac-
 cerferet. Quibus vt consulerent Do-
 ctissimi medici Parisienses Morel-
 lus & Mathæus, aquas minerales
 forgenfes præscripferant, sed fontis
 nostri mineralis viciniâ, certisque
 de eius viribus experiētiis pella
 prædicta Domina à me postulat vt
 aquam in vrceolos mitterem, meâ-
 que de eius viribus sententiam scri-
 pto prædictis medicis proderem qui
 aquæ pensitatis virtutibus meisque
 experimentis fælicem ferri vitrioli-
 que mixtionem agnoscunt & for-
 genfis loco tam salutariter præscri-
 bunt vt eâ bis in anno sumpta om-
 nium symptomatum quibus diue-
 xabatur expers omnino fuerit.

Et certe non mirum si adeo perti-
 naci lienis obstructioni aqua nostra
 tantopere subueniat cum Cornelius
 Celsus lib. 4. cap. 9. aquam à ferra-

rio fabro in qua ferrum subinde extinctum fuerit lienem coercere & animaduersum esse animalia vt canes & alia quæ apud hos fabros educata sunt lienes habere perexiguos, si enim ferrum solum aquam subiens adeo lienem subigit quid non poterit eius spiritus naturæ manu mirabili mixtus vitrioli adiutus beneficio? Hoc enim pacto aqua hæc vias referat, crassum hunc faeculentumque humorem attenuat, attenuatumque modo in renes amandat, modo per alias vias eius excretionem molitur, vnde non tantum obstructioni lienis succurrit sed etiam melâcholiæ sympathicæ à liene in qua vapores idolis melancholicis tincti mentis arcem perreptant, sensibusque varias imagines in densa caligine imprimunt à quibus taciturna animi abiectio, metus & mæror continuus perpetuoque af-

fectata solitudo, talem autem vaporum anadromem frigiditate sua aqua nostra sistit & sobolescentem in liene succum per vias inferiores expedit.

Quam male agitur cum iis quibus renes suo non possunt defungi munere, cum enim eo sint à natura destinati vt serum quod est *ὄχημα τῆς* *Reni*
τῆς *vitia* postquam vnâ cum alimento singulas corporis partes permeauit familiaritate quadam nobis incognita alliciant, fit vt dum obturantur serum illud refluat doloresque quasi partutientium proferat: quæ renum obstructio duplicem solet causam agnoscere, intemperiem scilicet præferuidam & crassam lentamque pituitam arenulas & calculum: renum feruorem temperare nostram aquam expertus est nobilissimus vir D. de Louesme qui diu intolerabili renum ardore cum to-

tius corporis pruritu diuexatus, meo consilio anno 1648. haustis his aquis feruoris pruritusque integram remissionem percepit; Idem testari poterunt Clariss. Nobilissimique viri D. de la Iacqueminere & De Boneual quorum ille præter renum calidam intemperiem, sæpius autumno appetente ischiadicum patiebatur dolorem à bilioso recremento productum quod renes fefellerat ischiumque subierat; ille vero doloris nephritici cum summo renum ardore sentiebat præludia, quæ vtriusque symptomata aquæ mineralis vsus & præuenit & curauit.

Renum autem obstructio sæpius fit à muco qui è cerebro influens vel è ventriculo scaturiens renum angustia vel calore sistitur & tanquam glutinum arenas coagmentat vnitque ad molem lapidis, vt vult Hyppocr. lib. 4. de morbis, huius

aliquando tantus est prouentus ut totam fere renum capacitatem impleat: arenulæ in propria renum substantia ruborem duritiemque vicioris adeptæ tempore crassescunt, mutuoque adhæsu inter se se connexæ calculum componunt: vnde coniicere licet mucilaginosam illam materiam arenulasque quauis arte è renum matrice ab ipso principio debere eliminari ne sensim & sine sensu coalescendo nephriticum dolorem inuehant, quod iis remediis præstari poterit quibus inest virtus detergendi & materiam illam eluendi: quam vim sortita est nostra aqua mineralis cuius beneficio virgines quædam moniales huius vrbis Montisfargi renum dolore diu diu exatæ tantâ humorum saburrâ expeditæ ut non tantum materiæ huius viscidæ, sed etiam arenularum & scruporum mineram exhaustam diceres.

Quibus addere licet experientiã nobilis viri Senonensis D. de Giri qui hocce anno 1649. post multas renũ ærumnias in ipsa scaturigine aquam nostram ebibit tam fælici successu vt iam doloribus solutus quotidie viscidam materiam, scrupos, arenulas, calculosque pleno velut canaliculo aquæ huius beneficio effundat.

*vesicæ
ffes.
us.* Nec minus vesicæ vitiis quam renũ succurrit cum partes illæ quodam fraternitatis iure sibi ipsis compatiuntur, vidi enim perfecte curatam eius ope dysuriam quæ D. de Cisternay exercebat tanta cum vrinæ acrimoniâ vt vesicam perpetuo pungens & vellicans sine cruciatu ingentique dolore non posset excerni, non cesserat dolor balneis aquæ tepidæ nec aliis institutis remediis, sed tandem aquæ huius potu etiam hyemali tempestate dolor
omnis

omnis conquieuit, vrinamque pleno canaliculo excreuit.

Securiorem certe illius virtutem existimo in tollendis vesicæ foridibus quam vehementiorum diureticorum vel aquarum nimis acidarum quæ empyreuma seu ficcitatem quandam renibus aliisque partibus quas alluunt imprimunt, sicque novum malorum fontem, novumque seminarium proferunt, imo etiam si quis sit dolor in vesica à calculo acutiores efficiunt: cum enim natura contra se mucigenam generationem patiatur, genito tamen prudenter utitur ut suo lentore oblinat obducaturque calculum, sicque angulos hebetans eius asperitas tali artificio læuiget; ut etiam huius mucigenæ interuentu durus lapis cum molli vesica familiaritatem ineat, sicque in mictu minus molestiæ dolorisque concitet. Dictorum vero *ῥυττικῶν* usu

mucus ille impetu quodam rapitur
quo viduus calculus asperitate ma-
iori vesicam laucinat, doloresque
quodammodo sopitos suscitatur.

Iam vero nymphæ ad lymphas
accedant, virgines inquam has mi-
nerales aquas adeant quæ *ααθηρίαι*

*Chlo-
rosia.*

seu Chlorosim debito sexui sup-
plicio perferunt, morbus hic infen-
sissimus eas præcipue exercet qui-
bus sanguis refluus orgasmo quo-
dam partes nutritias impetit iecur
præsertim & lienem cuius præsen-
tia calorem natium obruens lassitudinem,
dyspnæam, palpitationem,
lypothimiam, æmulaque cacochy-
miæ symptomata accersit, & quod
peius est fædum colorem qui ex pal-
lido virescens lilioroseas genas infi-
cit & in vindictam formæ & gratiæ
hanc oculis, illam faciei adimit. Du-
ro hoc olim flagello se se expediuit
prædicta Domicella de Ionuille no-

stræ aquæ ministerio, quæ incidente
& aperiente facultate vias occlusas
referans, partesque sanguinis ana-
drome laceffitas roborans natium
corpori calorem, coloremque fa-
ciei debitum sine fuco conciliauit.

Nec mulieribus aquæ nostræ de-
negabitur beneficium, quæ mulie-
bris naturæ merito peculiaris ex
sanguine menstruo symptomata pa-
tiuntur, scitum enim est quod na-
tura duce affluxus & refluxus vt in
mari fit huius sanguinis dum copia
luxurians è venis ad carnes affluit,
è carnibus iam madidis saturatisque
in venas maiores refluit, quæ harum
reliquiarum pondere onustæ (vt sa-
tis apparet in grauitate & æstu lum-
borum huius excretionis prodro-
mo) naturam sollicitant, vt grauita-
tis hanc molestiam per *φούδι* seu in-
sultum in fundum vteri per venas
hystericas excutiat : quo periodici

fluxus genere tota nutritus æconomia vitæ custos ab iniuriis domesticis vindicatur, cuius defectu totâ velut corporis compagine dissolutâ ea symptomata scaturiunt, quæ Hyppocrates 1. de morbis & Aui-cenna cap. 1. textu 3. fusius explicant.

Cum vero sæpius Galenus suppressionis mensium duas tantum causas agnouerit cōment. 7. in lect. 1. 6. Epid. sanguinis crassitiem & vteri obstructionem, vtramque aquæ huius ope sūmouere licet quæ chalcantica virtute vasorum orificia aperit & crassam illam materiam incidendo eliminat. Imo quod mirum est non dubitabo asserere ratione fretus & experientia eandem aquâ contrario effectui immoderatū mensium fluxum sistere & inordinatum componere, vterque enim contingit vt plurimum vel ab humorum

*Men-
struorū
sup-
pressio
& in-
ordi-
natus
fluxus*

acrimonia quâ per vteri venas exitum affectant, vel ob feri copiam cuius tenuitate viam sibi extus parant, qua sanguis vix suis potest cohiberi conceptaculis, vel etiam ob vasorum imbecillitatem, quibus aqua hæc succurrit dum serum per vias urinæ eliminat: sicque sanguini maiorem crassitiem conciliat, dum etiam iecoris calorem, temperando sanguinis acrimoniam demulcet, & vasa qualitate ferrea adstringendo roborat. Huius fidem facit nobilissima quædam Domina quæ iamdiu ex inordinata & crebra purgatione mēstrua laceffita anno 1648. tam salutariter aquam hanc ebibit ut voti compos naturam periodicæ menstruorum legi non sine totius corporis commodo addixerit.

Hi sunt affectus chronici quos harum aquarum virtute curari obseruauimus, acuti enim magis præ-

sentia remedia expostulant. Quod spectat ad pectoris & pulmonum vitia, & capitis protopathica ^{βλασθήματα} non tātum non curari aquarum harum ope sed etiam ingrauescere libere agnoscimus. Etenim vitrioli mixtione quod est infensum pectori censentur ^{καρηβάριται}, cerebrumque humore fætum concutere, quamuis id leuiusculè minusque sensibilibiter quam in Pugiensibus obseruetur. Sympathicis autē capitis dispositio- nibus conducere non dubitamus as- serere, cum enim sublatâ eâ quæ in ventre inferiori residet minera eua- nescant, facile causa illa coniūcta ex- pugnabitur in capite, cum materia restagnans in inferiori vētre educe- tur. Quod in prædicta Illustrissima De Courtenay notauimus cui⁹ sym- pathicus capitis dolor tinnitusque in aure fuit solutus dū lienis illuuiēs aquarum vfu fuit expurgata.

Mor-
bi ca-
pitis
sym-
pathi-
ci.

DE REGIMINE

DEBITO ANTE, IN, ET

Post Aquæ Mineralis Es-
carleiarum vsum

TRACTATUS QVARTVS.

Vanida certe & inutilis foret aquarum mineralium facultas nisi debita alimētorum administratio, rerumque non naturalium legitimus vsum concurreret, frustra que salutaris hæc vnda μικροχρῆσμός allueret, & vt cum Palladio loquar φυτόν οὐράνιον seu plantam hanc cælestem irrigaret, nisi ars superflua amandaret externa que necessaria substitueret.

In primis leges medicæ præscri-

bunt corpus ^{eu' p007} seu fluidum facere
ante quamlibet euacuationem so-
lemnem, quod præsertim aquæ mi-
neralis vsus expostulat ne scilicet
faburra in partibus inferioribus so-
bolescens ita regionem aluinam in-
farciat vt aquæ aditum ad alias suâ
crassitie aut contumacia interclu-
dat: aluus ideo enemate soluta viâ
faciet tum ad phlebotomiam, tum
ad catharsim quæ pro ratione mor-
bi temperamenti & virium à sagaci
medico præscripta occlusos meatus
ductusque referabit.

*Quo
tempo-
re sint
hau-
ienda
aquæ
mine-
rales.* Sed quo tempore sint haurien-
dæ aquæ dubio non caret, multie-
nim hyemali tempestate corpori-
bus esse infensas existimant quod
cum rerum omnium qualitates se-
pultæ sint & emortuæ, suo spiritu
architectonico viduæ esse videan-
tur, quasi hocce tempore subiecta
corpora nullum calorem viuificum
à sole

à sole exciperent, vel amor ille magneticus cuilibet rei insitus sed in profundo demersus superiorum corporum virtutes & influentias nec suggereret nec euocaret, vnde nec prima parte veris nec autumnii assumendas censent. Quod non ita precise admittimus, etenim obseruauimus feliciter vtiliusque hauriri minerales nostras aquas à mense Maio ad finem Septembris quod aer sit purior & caliginoso vapore quem hyems impresserat expeditus, quod etiam humores frigore externo diuersis in partibus stabulantes caloris solaris subsidio soluantur, hocque beneficio aquarum facultas foueatur: sed aliis etiam tempestatibus earum vsum necessitate postulante consentaneum ducimus cum praesertim fons noster vt iam obseruatum est in tempestatum inclementia aequalem seruet aqua-

rum scaturiginem, quod hyemali pluuiâ illuuięque nec colorem nec saporem immutet, quod etiam nulla sic quolibet tempore via soli iniuria qui mineralia debitis semper dotibus qualitatibusque impręgnat eā tamen cautione ut aquę aeris iniuriā frigidiores in amphoris ignis ope subtepescant, corpusque sumētis in conclavi externorum molestiā defendatur adeo ut nec flatuum incursum nec aeris frigiditatē crassitiemque patiatur, ut enim tenuis serenique corpus citius permeando & calorem natium suscitando aquarum haustarum vim promouet, sic densus & frigidus cohibet & meatibus occlusis superuacuatorum dissolutionem remoratur. Vbi igitur cælum renidebit purius aerique ventis ut soli nubes conciliatę fons noster sinum suum in hominum comoda fælicius aperiet, horāque cir-

citer sextâ aut septima matutina ie- ^{Ordo}
iuno stomacho æger aquas ebibat ^{potu}
interpolatis vicibus modo ad decē,
modo ad sexdecim cyathos, modo
etiam ultra pro medici præscriben-
tis arbitrio à minori quantitate ad
maiores sensim progrediendo tum
ab hac ad minorem paulisper de-
flectēdo. In cyathorum ordine quo-
rum vnusquisque erit vnciarum sex
aut septem aniso aut fœniculo con-
dito ventriculum foueat vt flatuum
tollat molestiam. Ab haustu aqua-
rum potentiam quātum poterit sus-
citet cui leuior motus aut ambula-
tiuncula proderit: sed en tibi in e-
ius gratiam prope fontem diuersa-
rum arborum ordines quæ turgē-
tes gemmas opacaque folia ita læ-
te ostentant vt in potatorum deli-
cias & commoda confitæ esse vide-
antur.

Sed ne tanta naturæ blandientis

munera integros sensus euocent;
 inspice quæso iuxta eundem fontē
 sacra illa antiquaque delubra natu-
 ræ authori consecrata vbi religiosi
 Encomiastæ pro Bernardino ritu e-
 ius laudes die nocteque intonant:
 hæc animum stimulant vt soli natu-
 ræ principi te esse litandum arbitre-
 ris. Quamuis enim aqua ab antiquis
 censeatur sperma mundi vnicum,
 vera tamen & genuina medicina
 Deum tanquam semen vniuersale,
 centrum entium & radicale rerum
 omnium principium libere agnos-
 cit. Quis igitur ab ipsis principiatis
 virtutem repetet nisi ex primo illo
 & ex se se orto principio influentem
 deriuatamque existimet? Quis ab
 ipso fonte minerali licet multis qua-
 litatibus prædito morborum cura-
 tionem exposcet nisi hunc ex ipso
 bonitatis sapientiæque fonte scatu-
 rre admittat & spiritum illum diui-

num aquis incubantem illasque fecundantem piè religioseque fateatur? Frustra crede mihi rigabit Apollo nisi Deus incrementum dederit, frustra que fontis aquam hauries nisi Deus thesaurum arcanæ suæ virtutis aperiat.

Nemo vero haustis aquis ad cibum accedat nisi interposito iusto intervallo horarum scilicet ^{trium} circiter, & non nisi certo prius inuitante desiderio. In prandio illud præsertim observandum ut sit ipsa cæna paulo parcius, tum quia aquarum mineralium pondere relaxatus ventriculus ingestorū ciborum copiam minime potest amplexari, tum etiam quia tam breue inter prandium & cænam spatium vix potest alimenterum multorum coctioni sufficere quod triplo longius est à cæna ad prandium, præterquam quod nativus calor somno nocturno ad in-

tiua euocatus vegetiorque factus
in assumptorum coctione validius
incumbit: quod non tantum in a-
quarum usu sed quouis alio tempo-
re debet fieri nisi fluxiones pituito-
sæ talem praxim dehortentur quæ
cum horis præsertim nocturnis in-
grauescant, ciborum copiam non
permittunt.

*alimē-
orum
admi-
nistra-
tio.* In administratione alimentorum
varietas quantum poterit prohibea-
tur, cum enim illa esculentorum di-
uersitas diuersum caloris natui gra-
dum in coquendo expostulet, fit vt
huius defectu cruditates multæ so-
bolescant quæ mineralium aquarū
aditum ad intimos recessus possunt
intercludere, adde quod diuerso-
rum alimentorum suauitate largius
vt plurimum deuorentur. Vnde ob-
soniorum maleficæ artis bellaria-
que ableganda quæ cum fines vo-
luptatis longius promoueant, utili-

tatem destruunt quam in cibis spectandam potius quam voluptatem Galenus voluit cap. 52. lib. 2. de alimentis.

Nec minus *δυσχερῆτα καὶ κακόχυμα* alimenta effugiat, illa ne ventriculum aquarum pondere inualidum aliasque partes saburra infarciant, hæc vero ne putredinis seminario vitiosis obstructionibus materiam suppeditent, vnde *ωραίης* præsertim fructus quibus natura hacce aquarum tempestate fæta esse solet quovis studio debet amandare.

Multi in aquarum mineralium usu vinum respuunt, quod tamen videtur earum esse *ὄχημα* seu vehiculū, tenuitate quippe substantiæ meatus aperit & *ἀνάδοσις* seu distributionē promouet. Quod melius securiusque præstabit aqua communi dilutum, sic enim Galenus comment. II. aphorism. lib. 2. magis diureti-

cum agnoscit & cuilibet temperamento commodum, pituitosis enim crassitiem incidit humoris, biliosis ferocientem humorem per vrinas eliminat, & melancholicis tartareū & fæculentum succum edomat & mitigat. In hoc tamen cuiuslibet temperies & consuetudo lauce medica sunt perpendendæ.

transumna-va-m. A prandio corpus exerceat leuiori motu adeout calorem natium & expultricem facultatem suscitet ad educendas si quæ sint aquarum mineralium reliquias sed ita mediocri vt quod per vrinas vacuare aquarum ministerio nitimur per sudores & halitus exercitio non euocetur: hacce ratione radios solares quantum poterit deuitet, qui præterquam quod sudores eliciunt, etiam calore suo vapores minerales suggerendo capiti dolorem sæpius incitant, ideoque meridiano præcipue

cipue tempore vbi validius refle-
ctuntur debet se in cubiculum re-
cipere, ibique amicorum frui col-
loquiis quæ vt vera sunt animæ &
amicitiæ condimenta, sic violentos
animi motus & impetus arcere pos-
sunt & sedare, quod maxime expe-
tendum in aquarum vsu vbi animi
παθήματα modo vehementius modo le-
uius animum agitando, corpus alte-
rant & immutant, quod præsertim
iræ & mæstitiæ competit. Cum enim
minerales aquæ refrigerandi causa
præsertim assumantur, dum ira spi-
ritus inflammat, & humores com-
mouet earum vim eludit, adeoque
bilem accendit vt eius ignem aquis
ipsis reddat inextinguibilem; nec
minus tristitia aperienti earum fa-
cultati quam ira refrigeranti officit,
cum enim ex Auicenna cap. 6. de vi-
ribus cordis duo semper secum ad-
uehat, naturalis scilicet facultatis im-

munera integros sensus euocent;
inspice quæso iuxta eundem fontē
sacra illa antiquaque delubra natu-
ræ authori consecrata vbi religiosi
Encomiastæ pro Bernardino ritu e-
ius laudes die nocteque intonant:
hæc animum stimulant vt soli natu-
ræ principi te esse litandum arbitre-
ris. Quamuis enim aqua ab antiquis
censeatur sperma mundi vnicum,
vera tamen & genuina medicina
Deum tanquam semen vniuersale,
centrum entium & radicale rerum
omnium principium libere agnos-
cit. Quis igitur ab ipsis principiatis
virtutem repetet nisi ex primo illo
& ex se se orto principio influentem
deriuatamque existimet? Quis ab
ipso fonte minerali licet multis qua-
litatibus prædito morborum cura-
tionem exposcet nisi hunc ex ipso
bonitatis sapientiæque fonte scatu-
rire admittat & spiritum illum diui-

num aquis incubantem illasque faci-
cundantem piè religioseque fatea-
tur? Frustra crede mihi rigabit A-
pollo nisi Deus incrementum dede-
derit, frustra que fontis aquam hau-
ries nisi Deus thesaurum arcanæ suæ
virtutis aperiat.

Nemo vero haustis aquis ad ci-
bum accedat nisi interposito iusto
intervallo horarum scilicet ^{trium} circiter,
& non nisi certo prius inuitante de-
siderio. In prandio illud præsertim
obseruandum vt sit ipsâ cænâ pau-
lo parcius, tum quia aquarum mine-
ralium pondere relaxatus ventricu-
lus ingestorū ciborum copiam mi-
nime potest amplexari, tum etiam
quia tam breue inter prandium &
cænam spatium vix potest alimen-
torum multorum coctioni sufficere
quod triplo longius est à cæna ad
prandium, præterquam quod na-
tius calor somno nocturno ad in-

becillitatem & spirituum humorū-
 que incraffationem fit vt dum calor
 innatus offunditur & concoctio la-
 befactatur, obteratur quoque in
 stomacho aquarum facultas quæ ex
 potentia in actum non potest erum-
 pere, multique melancholici succi
 pullulent quæ earum distributionē
 retardant vel omnino præpediunt.
 Ex quibus animi pathematis vnicū
 tantum videtur expetendum sanis
 & ægris proficuum, gaudium scili-
 cet quod calorem promouendo fa-
 cultatum vigorem velut sepultum
 videtur suscitare, cor spiritusque ex-
 hilarare, & floridum colorem cor-
 pori conciliando præsentem sanita-
 tem fouere & absētem euocare. Sed
 cum in remediorum aquarumque
 molestiis grata illa iucundaque pas-
 sio non ita præsens videatur omni
 arte si possit euocanda seu amico-
 rum colloquiis, seu ipsâ musicâ quæ

123
tāquam animorū sensuumque regi-
na per dulcissimas voluptates vide-
tur omnes animi languores delica-
to titillationis lenocinio abigere &
numerosum vocumque suauitate
mēti æqualitatem saluberrimam &
ἐπιμεία tantopere ab ipsis medicis phi-
losophisque commendatam conci-
liare: quæ certe solius huiusce artis
imperio videtur comparanda cum
illa sola sit quæ mihi quadam tyran-
nide incorpoream animam corpo-
reo modo afficit & per facultatum
obsequium in omnes sensus domi-
natum exercet, adeo ut non tantum
passionum sed etiam plurimorum
morborū tumultus coerceat: quod
habemus apud Censorinum & Pin-
darum qui asserunt Alclepiadem &
Æsculapium mellito & suaui cantu
beatissimo curationis genere mor-
borum multorum sæuitiem mitigaf-
se. Verum cauendum ne in dulci il-

lo otio musica animum sensusque
 deuinciendo somnum accersat, qui
 licet pari cum musica virtute sit
 λυσιχαρὸς eumque Orpheus in hymnis
 πάσης λύπης ἡτρὸν vocitet, tamē quia me-
 ridianus est in aquarum mineraliū
 vsu maxime deuitandus cum ex Aui-
 cenna cap. 9. doctrin. 2. fen. 3. lib.
 1. ructum acidum flatumque ob im-
 perfectam coctionem proferat, ap-
 petitum deiiciat, lienem impura sa-
 burra infarciat, & capitis dolorem,
 fluxionem, segnitiam, omniumque
 partium grauitatem fæto vaporibus
 cerebro aduehat, quæ omnia adeo
 aquarum nostrarum ministerio ad-
 uersa sunt vt intercepto caloris na-
 turalis influxu per ingeminatas ob-
 structiones earum distributionem
 omnino præpediant.

An Si in medio aquarum vsu phle-
 blebo. botomiæ aut purgationis necessitas
 mia videatur vtraque audacter & sine
 pur.

ullo metu est celebranda : neque ^{gatio}
medicos illos audire licet quos ve- ^{nis ne}
re ^{ἀμαφοβῶς} possumus appellare qui ^{cessita}
phlebotomiam tanquam noxiam in ^{in me}
ipso aquarum potu clamitant, si e- ^{dio a}
nim in veris medicinæ legibus alte- ^{quar}
rantia & præparantia remedia non ^{usu.}
contraindicent purgãtia dum mor-
bus expostulat, cur phlebotomia
indicata in ipsis aquis præparanti-
bus non celebrabitur? Neque po-
tiori iure catharsim remouebimus,
quamuis enim multas virtutes a-
quis inesse agnoscamus, tamen sæ-
pius egent Pharmaci adminiculo ut
humores quos vel crassities, vel na-
turæ expellentis imbecillitas, vel e-
tiam viarum adstrictio retineret, e-
uellant & extrudant.

Tandem emenso toto illo spatio
quod in quibusdam erit quindecim,
in aliis viginti dierum vel ultra pro
affectuum contumacia & medici

præscribentis arbitrio, iterum ve-
næ sectio & catharsis tētabitur quæ
totum videtur ferre punctum hoc-
ce tempore, nam præterallata com-
moda quædam *μιάσματα* & inquina-
menta in ipsis aquarum mineris cō-
cepta eluit quæ parietibus ventri-
culi labem inurerent.

Qui sic nauigant, securissimum sa-
nitatis portū facile consequuntur.

LAVS DEO VIRGINIQUE
Matri.

Dubé, Paul,

De mineralium natura in universum

Paris 1649

Lith. 138 m

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10283336-6